

Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän yhteinen selvitys Jyväskylän lukiokoulutuksesta

Selvitystyöryhmä:

Pekka Pirinen, talous- ja hallintojohtaja, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
Antero Hietämäki, rehtori, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
Maarit Kaija, palvelussuhdeasiantuntija, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
Ari Hirvensalo, talousjohtaja, Jyväskylän kaupunki
Eino Leisimo, toimialajohtaja, Jyväskylän kaupunki
Vesa Voutilainen, laskentapäällikkö, Jyväskylän kaupunki

20.2.2017

Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän yhteinen selvitys Jyväskylän lukiokoulutuksesta

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

1. Johdanto.....	1
1.1. Toimeksianto ja työryhmä	1
1.2. Rajaukset ja lukuohjeet	2
1.3. Selvityksen lähtökohdat.....	2
2. Lukiokoulutuksen järjestäminen	6
2.1. Lukiokoulutusta koskeva lainsäädäntö ja työehtosopimukset.....	6
2.2. Lukiokoulutuksen järjestäminen käytännössä Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä	12
2.3. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö ja sen toimivuus	16
3. Jyväskylän lukiokoulutuksen vertailua kymmeneen suurimpaan kaupunkiin	19
3.1. Lukiokoulutuksen toimintakulut vuosina 2009–2015	19
3.2. Lukiokoulutuksen kustannukset toiminnoittain vuosina 2009–2015	20
3.3. Opiskelijakohtaiset opetustunnit ja opetustunnin kustannukset 2009–2015	25
3.4. Lukiokoulutus vuonna 2015.....	26
4. Lukiokoulutuksen johtamisjärjestelmä ja kehittämismahdollisuudet	33
5. Jyväskylän lukiokoulutuksen kehittämisen vaihtoehtoja	37
6. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset	38

LIITE 1. Tilastokeskuksen kuluryhmäkohtaiset kuviot

LIITE 2. Jyväskylän lukiokoulutuksen kiinteistömenot 2011–2015

LIITE 3. Lukiokoulutuksen kustannusten kehitys toiminnoittain kymmenessä suurimmassa kaupungissa vuosina 2009–2015

Tiivistelmä

Toimeksiantonsa mukaisesti selvitystyöryhmä on tarkastellut Jyväskylän lukiokoulutuksen resursseja ja johtamisjärjestelmän kehittämismahdollisuuksia. Tarkastelussa on käytetty Tilastokeskuksen, Opetushallituksen ja Suomen Kuntaliiton tilastotietoja, minkä lisäksi tietoja on soveltuvien osin täydennetty Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän toiminnallisilla ja tilinpäätöstiedoilla. Tarkasteluajanjakso kattaa laajimmillaan vuodet 2009–2016. Tarkasteltavasta asiasta ja tilastosta riippuen ajanjaksot ovat käytännössä 2009–2015 ja 2011–2016. Tarkastelussa ovat pääsääntöisesti kymmenen suurinta kaupunkia, minkä lisäksi syvällisempää vertailua on tehty Lahden kaupungin ja Koulutuskuntayhtymä Tavastian kanssa.

Tunnuslukuanalyysin perusteella Jyväskylän lukiokoulutuksen suhteellinen asema kymmenen suurimman kaupungin joukossa on heikentynyt vuosina 2009–2016. Mikäli lukiokoulutuksen rahoitusta ei lisätä, asema jatkaa heikentymistään edelleen vuosina 2017–2019 koulutuskuntayhtymän toiminnan ja talouden sopeuttamisohjelman vuoksi. Sopeuttamisohjelman tavoitteeksi on asetettu talouden tasapaino vuonna 2019, mikä lukiokoulutuksen osalta tarkoittaa vajaan kahden miljoonan euron säästötarvetta. Lukiokoulutuksen alijäämä vuonna 2016 oli 1,8 milj. euroa ja kertynyt alijäämä 10,2 miljoonaa euroa.

Jyväskylän lukiokoulutusta koskevassa keskustelussa on kiinnitetty erityisesti huomiota kustannusten kohdistumiseen opetukseen ja sisäiseen hallintoon. Opetuksen osalta tunnusluku osoittaa, että Jyväskylässä opetukseen käytettävä resurssi on pienin kymmenen suurimman kaupungin joukossa. Sisäiseen hallintoon Jyväskylässä puolestaan näyttäisi tilastojen perusteella kohdistuvan suurin resurssi. Näiden tunnuslukujen vertailukelpoisuuteen liittyy kuitenkin ongelmia. Lahden ja Hämeenlinnan antamien tietojen perusteella koulutuksen järjestäjät ovat kohdistaneet kustannuksiaan tilastoihin toisistaan poikkeavilla tavoilla, mikä vaikeuttaa vertailtavuutta. Vertailu näiden kaupunkien johtamisjärjestelmiin osoitti myös sen, että Jyväskylän lukioiden johtamisen resurssi on syksyllä 2016 toteutettujen yt-toimenpiteiden jälkeen samalla tasolla niiden kanssa.

Selvitystyö toi esille sen, että jatkoselvittelyjä tarvitaan mm. lukiokoulutuksen todellisten kustannusten ja valtionosuusrahoituksen vastaavuudesta (Vantaan ja Lahden kaupungit kattavat lukiokoulutuksen kustannukset valtionosuusrahoituksella), rehtoreiden työtehtävien organisoinnista ja opetusresurssin käytöstä sekä koulutuksen järjestäjien resursseillaan tuottaman koulutuksen tuloksista.

Selvitystyöryhmä ehdottaa, että Jyväskylän kaupunki harkitsisi Jyväskylän lukiokoulutuksen rahoittamista siten, että vuoden 2016 opetusresurssin taso voitaisiin säilyttää. Vuoden 2016 tilinpäätöksen, vuoden 2017 talousarvion ja vuosien 2018–2019 taloussuunnitelmien perusteella arvio vuodelle 2017 tarvittavasta rahoituksesta on noin 370 000 euroa, vuodelle 2018 noin 820 000 euroa ja vuodesta 2019 alkaen vuosittain noin 1 275 000 euroa. Näiden arvioiden perusteella lukiokoulutuksen olisi mahdollista saavuttaa talouden tasapaino vuonna 2019, kun samanaikaisesti kuntayhtymä ja lukiokoulutus toteuttavat organisaatiouudistusta sekä toiminnan ja talouden sopeuttamisohjelmaa.

1. Johdanto

1.1. Toimeksianto ja työryhmä

Jyväskylän lukiokoulutuksen järjestäjänä on 1.8.2010 alkaen toiminut Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, jonka osakkaana on 12 keskisuomalaisista kuntaa, suurimpana Jyväskylän kaupunki. Lukiokoulutuksessa oli 2 388 opiskelijaa 20.1.2017. Näistä 1 912 (80 %) oli jyväskyläläisiä ja 476 muista kunnista. Jyväskyläläisiä opiskelee kuntayhtymän lukioiden lisäksi mm. Jyväskylän normaalikoulun lukiossa (253), Muuramessa (48) ja Jämsässä (2).

Jyväskylän kaupungin vuoden 2017 talousarviossa on todettu, että Jyväskylän koulutuskuntayhtymälle esitetään yhteisen virkamiestyöryhmän perustamista selvittämään lukiokoulutuksen resurssien tilannetta ja tunnuslukuja.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymän johtajan 29.11.2016 tekemän päätöksen mukaan työryhmän tehtävänä on selvittää Jyväskylän lukiokoulutuksen resurssit ja niiden kohdentuminen vertailussa muihin suurimpiin lukiokoulutuksen järjestäjiin. Selvitykseen on sisällytettävä analyysi ja mahdollinen johtamis- ja hallintojärjestelmien vertailu suhteessa suurimpiin koulutuksen järjestäjiin siten, että tietoja voidaan hyödyntää koulutuksen järjestäjän mallintamistyössä uudeksi lukiokoulutuksen mahdollisimman kevyeksi hallintomalliksi. Työryhmän toimiaika on nimittämisestä tammikuun 2017 loppuun.

Jyväskylän kaupunginjohtaja Timo Koiviston 30.11.2016 tekemän päätöksen mukaan työryhmän tehtävänä on selvittää lukiokoulutuksen resurssit suhteessa muihin suuriin kaupunkeihin sekä lukiokoulutuksen johtamisjärjestelmän uudistamismahdollisuudet. Samassa yhteydessä työryhmän tulee laatia esitys siitä, miten lukiokoulutuksen resurssit voidaan kohdentaa opetuksen määrän ja laadun nostamiseen. Selvitys on esitettävä Jyväskylän kaupunginhallitukselle tammikuun 2017 loppuun mennessä, jotta kaupunki voi tehdä mahdollisesti tarvittavat päätökset maaliskuun 2017 aikana.

Kaupunginjohtajan ja koulutuskuntayhtymän johtajan päätösten mukaisesti selvitystyöryhmään kuuluivat:

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä

talous- ja hallintojohtaja Pekka Pirinen, puheenjohtaja
rehtori Antero Hietamäki
palvelussuhdeasiantuntija Maarit Kaija, sihteeri

Jyväskylän kaupunki

toimialajohtaja Eino Leisimo
talousjohtaja Ari Hirvensalo
laskentapäällikkö Vesa Voutilainen

Selvitystyöryhmän toimiaikaa jatkettiin 15.2.2017 saakka.

1.2. Rajaukset ja lukuohjeet

Selvitykseen on kerätty kymmenen suurimman kaupungin ja Hämeenlinnan tietoja lukiokoulutuksesta. Monessa suuressa kaupungissa on muitakin lukiokoulutuksen järjestäjiä kuin kaupunki. Muiden koulutuksenjärjestäjien tietoja eri kaupungeista ei ole kuitenkaan kerätty muualta kuin Jyväskylästä ja Hämeenlinnasta, joissa kaupungit ovat luopuneet lukiokoulutuksen järjestämisestä. Jyväskylässä lukiokoulutuksen järjestämislupa siirtyi kaupungilta Jyväskylän koulutuskuntayhtymälle 1.8.2010 ja Hämeenlinnassa Koulutuskuntayhtymä Tavastialle 1.1.2013.

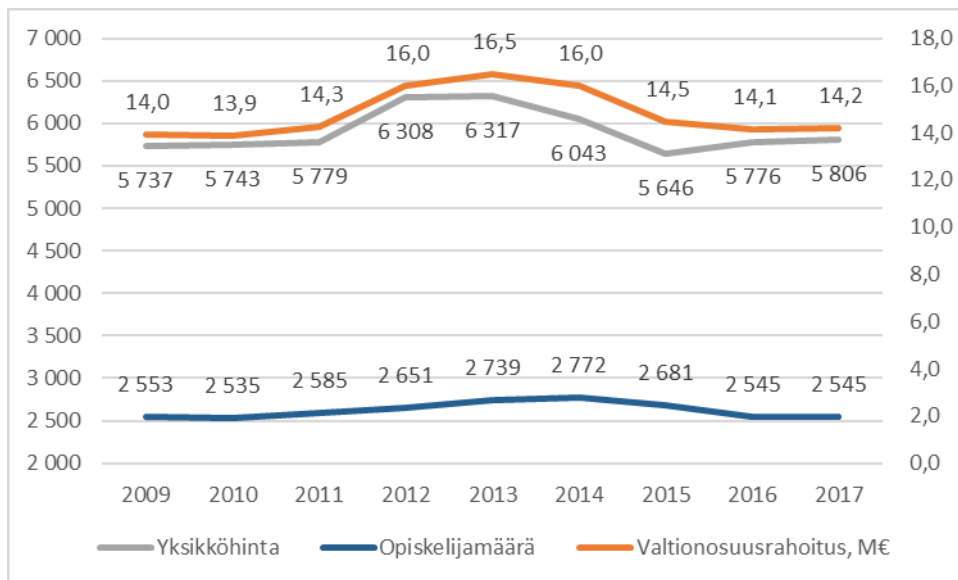
Kaupunkien välinen vertailu perustuu pääasiassa eri lähteistä saatavilla olevaan tilastoaineistoon. Tarkempaan vertailuun yksityiskohtaisempaa tietoa pyydettiin Lahdesta ja Hämeenlinnasta.

Tilastotietoja vertailtaessa on muistettava ns. varovaisuuden periaate eli tiedot eivät ole kaikilta osin vertailukelpoisia toisiinsa mm. kaupunkien erilaisten kirjauskäytäntöjen sekä kulujen ja kustannusten luokittelun vuoksi. Lisäksi tilastotiedoissa voi olla pieniä eroavaisuuksia sen vuoksi, että samat tiedot on haettu eri aikoina ja tilaston ylläpitäjä on sillä välillä tarkistanut lukuja.

Raportissa on esitetty lihavoituna työryhmän mielestä keskeiset huomiot.

1.3. Selvityksen lähtökohdat

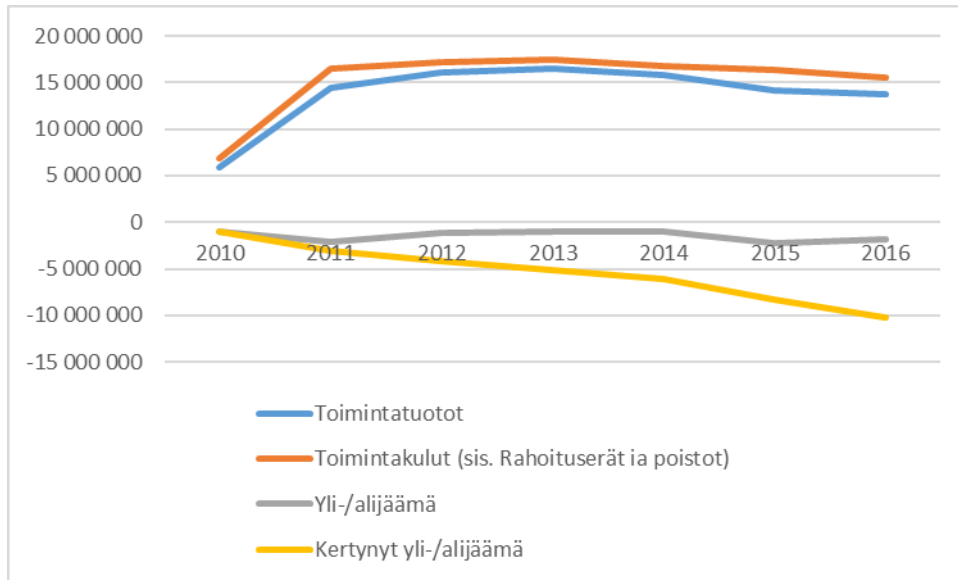
Kuvio 1. Jyväskylän lukiokoulutuksen yksikköhintarahoitus (€/opiskelija) ja opiskelijamäärät (vasen akseli) sekä valtionosuusrahoitus (1 000 €, oikea akseli) 2009–2017 (Lähde: Opetushallituksen opetus- ja kulttuuritoimen raportit)

Valtionosuusrahoituksen kokonaismäärää voi laskea suoraan kertomalla opiskelijamäärää opiskelijakohtaisella yksikköhinnalla, koska yli 18-vuotiaana lukion aloittaneiden opiskelijoiden yksikköhintarahoitusta on 58 % yksikköhinnasta. Näiden opiskelijoiden osuus on vuosittain ollut noin 10–13 % koko opiskelijamäärästä. Lisäksi Jyväskylän kou-

lutuskuntayhtymä saa opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän ns. erityiseen koulutus-tehtävään perustuvaa korotettua yksikköhintaa 60 opiskelijasta urheilulukion toimintaan (korotus 80 %) ja 50 opiskelijasta IB-lukiotoimintaan (korotus 60 %).

Kuvio 2. Jyväskylän lukiokoulutuksen talous 2010–2016 (Lähde: Jyväskylän lukio-liikelaitoksen tilinpäätökset 2010–2016)

Taulukko 1. Jyväskylän lukiokoulutuksen toimintakatteen kehitys 2009–2016, 1 000 € (Lähde: Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän koulutuskuntayhtymän tilinpäätökset sekä OPH:n rahoitusraportit)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Toimintatuotot	14 469	14 312	14 389	16 057	16 476	15 833	14 149	13 717
Toimintakulut	-15 763	-16 227	-16 251	-16 920	-17 239	-16 590	-16 281	-15 468
Toimintakate	-1 294	-1 915	-1 862	-863	-763	-758	-2 132	-1 751

Jyväskylän kaupungin vuoden 2009 tilinpäätöksessä lukiokoulutuksen ja yleissivistävän koulutuksen kehittämisen toimintatuotoiksi kirjattiin noin 0,5 miljoonaa euroa. Kun siihen lisätään lukiokoulutukselle myönnetty valtionosuus, toimintatuotot olivat noin 14,5 milj. euroa. Toimintakulut olivat noin 15,8 milj. euroa, joten toimintakatteeksi muodostui -1,3 milj. euroa. Vuonna 2010 on laskettu yhteen Jyväskylän kaupungin ja koulutuskuntayhtymän luvut.

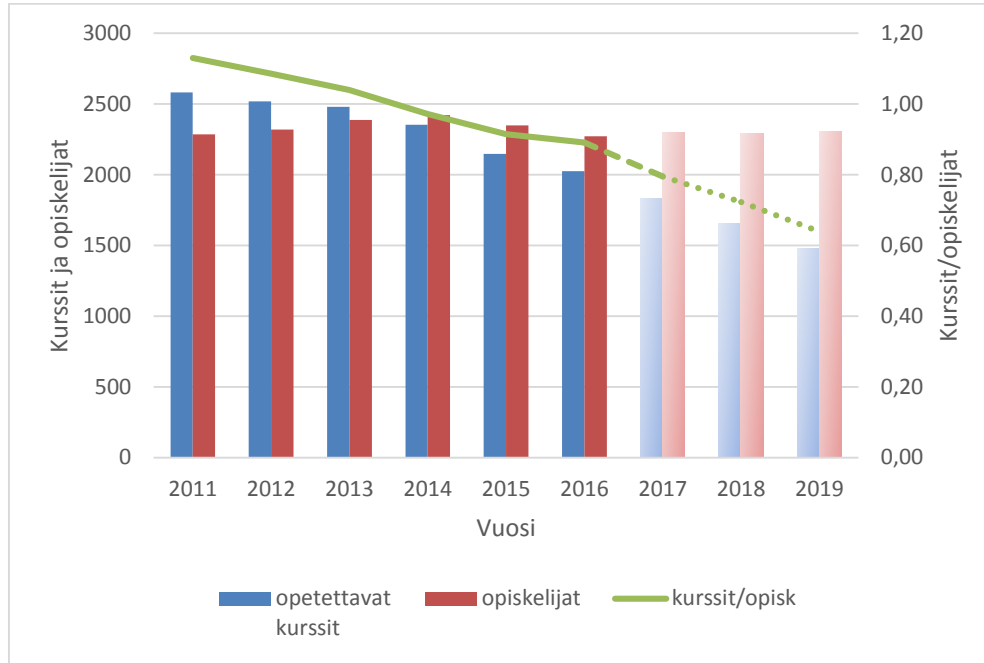
Kuvion 1 valtionosuusrahoitusluvut ja taulukon 1 toimintatuotot eivät vastaa sisällöllisesti toisiaan. Toimintatuottoihin sisältyy valtionosuuksien lisäksi mm. hankerahoitusta sekä myynti- ja maksutuottoja (mm. ylioppilastutkimusmaksut). Lisäksi koulutuskuntayhtymässä on ollut käytäntö, jossa kuntayhtymän oppilaitoksille kohdistettavista valtionosuuksista on vähennetty ns. päältä pois -raha, jolla on katettu kuntayhtymän johdon ja kehittämisen kulut (mm. yleishallinto, talous- ja henkilöstöpalvelut, ICT-palvelut, viestintä sekä keskitetty kehittämis- ja hanketoiminta). Lukiokoulutuksen osalta tämä päältä pois -raha on vaihdellut vuosittain noin 0,9–1,0 milj. euron välillä.

Taulukko 2. Jyväskylän lukiokoulutuksen toimintakulujen kehitys 2015–2019, 1 000 €
(Lähde: Jyväskylän koulutuskuntayhtymän tilinpäätökset sekä talousarvio ja
-suunnitelma 2017–2019)

Toimintakulut	TP 2015	TP 2016	TA 2017	TS 2018	TS 2019
Henkilöstökulut, opetushenk.	-9 627	-9 155	-8 783	-8 335	-7 880
Henkilöstökulut, muu henkil.	-1 435	-1 352	-1 331	-1 210	-1 210
Palveluiden ostot (ulkoiset)	-698	-553	-452	-400	-350
Palveluiden ostot (sisäiset)	-1 669	-1 584	-1 664	-1 693	-1 722
Aineet ja tarvikkeet	-157	-162	-168	-140	-135
Avustukset	-16	-10	-2	-3	-3
Vuokrat (ulkoiset)	-150	-145	-65	-65	-56
Vuokrat (sisäiset)	-2 525	-2 506	-2 807	-2 684	-2 425
Verot	0	0	0	0	0
Muut toimintakulut	-4	-1	-8	-10	-9
Yhteensä	-16 281	-15 468	-15 280	-14 540	-13 790

Jyväskylän koulutusyhtymän hallitus hyväksyi 27.10.2016 Koris-sopeuttamisohjelman, jonka mukaan kuntayhtymän talouden sopeuttamistarve vuosina 2017–2019 on yhteensä 11–12 milj. euroa. Sopeuttamisohjelmalla tavoitellaan talouden tasapainoa vuonna 2019 siten, ettei kuntayhtymän tilinpäätös ole alijäämäinen. Lukiokoulutuksen osalta tämän tavoitteen saavuttaminen tarkoittaa sitä, että vuoden 2016 tasosta alijäämää pitäisi saada pienennettyä vähintään 1,8–1,9 milj. eurolla. Taloussuunnitelman mukaan toimintakuluja tulisi vähentää noin 1,7 milj. eurolla. Kuviossa 3 on arvioitu, miten tämä vaikuttaa päivälukioiden opetustarjontaan olettaen, että aikuislukion toimintaan ja tarjontaan ei tehdä merkittäviä vähennyksiä. Aikuislukion tarjonta on kooltaan noin kymmenys päivälukioiden yhteenlasketusta tarjonnasta, minkä vuoksi sieltä on vaikea tehdä säästövaikutukseltaan suuria leikkauksia. Aikuislukio järjestää myös perusopetusta aikuisille, joilla ei ole peruskoulun päättötodistusta, sekä lukioon valmentavaa koulutusta (LUVA) maahanmuuttajataustaisille opiskelijoille, mutta näihin kuluu varsin pieni osa aikuislukion kokonaisresursseista.

Kuvio 3. Jyväskylän päivälukioiden opiskelijat ja opetetut kurssit 2011–2019. Vuodet 2017–2019 ovat talousarvioon ja taloussuunnitelmiin perustuvia ennusteita. Kalenterivuoden kurssimäärä on laskettu painotettuna keskiarvona kahden lukuvuoden kurssimääristä ja opiskelijamäärä painotettuna keskiarvona 20.1. ja 20.9. tilastointipäivien opiskelijamääristä.

Vuodesta 2011 vuoteen 2016 opetushenkilöstön henkilöstökulut alenivat noin 9,8 milj. eurosta 9,2 milj. euroon eli noin 6 %. Samaan aikaan lukioiden kaikkien opettajien kurssin määrä aleni 2 797 kurssista 2 218 kurssiin eli noin 21 % (päivälukioissa 2 581 kurssista 2 025 kurssiin noin 22 %:lla). Kurssia kohti laskettuna opetushenkilöstön palkkakulut ovat nousseet samana aikana noin 3 500 eurosta noin 4 100 euroon. Tätä eritahtista kehitystä voivat selittää mm. opetushenkilöstön ikääntymisen aiheuttama vuosisidonnaisten lisien nousu, ylituntien vähentäminen ja OVTES:in määrittämät palkkaratkaisut (mm. tehtävien vaativuuden arviointi -järjestelmän käyttöönotto sekä se, että muihin tehtäviin kuin kurssien opetukseen käytettävän ns. lukioresurssin suhteellinen osuus henkilöstökuluista kasvaa opettajien kurssien määrän pienentyessä).

Vuosina 2017–2019 opetushenkilöstön henkilöstökulut alenevat taloussuunnitelman mukaan vuoden 2016 tasosta noin 1,3 milj. euroa (14 %) ja päivälukioiden kurssimäärä 550 kurssia (27 %). Lukiokoulutuksen suunnittelussa yhden kurssin hintana on käytetty 2 500 euroa, jonka perusteella kurssimäärän kehitys on kuviossa 3 laskettu.

Em. tietojen perusteella Jyväskylän lukiokoulutuksen opetustarjonta vähenee edelleen ja aseman heikkeneminen suhteessa muihin suuriin kaupunkeihin jatkuu (ks. luku 3).

2. Lukiokoulutuksen järjestäminen

2.1. Lukiokoulutusta koskeva lainsäädäntö ja työehtosopimukset

Lukiokoulutuksen järjestämiselle asetettuja valtakunnallisia tavoitteita ja koulutuksen järjestämisen reunaehdoja määrittävät:

- lukiolaki (21.8.1998/629),
- lukioasetus (6.11.1998/810),
- laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä (672/2005),
- valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta (915/2005),
- valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (942/2014),
- asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuudesta (986/1998),
- laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoittamisesta (1705/2009) ja
- asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoittamisesta (1766/2009)

Näiden lakien ja asetusten lisäksi koulutuksen järjestämisen tapaan ja kustannuksiin vaikuttaa voimakkaasti valtakunnallinen opetusalan työehtosopimus (OVTES), jossa on valtakunnallisesti sovittu mm. opetushenkilöstön työvelvollisuudesta ja palkkauksesta.

Yksittäisen koulutuksen järjestäjän liikkumavara koulutuksen toteutustavassa ja käytännön järjestelyissä rajautuu yllälueteltujen säädösten ja sopimusten luomaan kehikoon.

Lukiolain 2 §:n mukaan lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävään lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen (LUVA) tavoitteena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet lukiokoulutukseen siirtymistä varten. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana.

Lukiolain 7 §:n mukaan lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolmivuotinen. Lukioasetuksen 3 §:n mukaan opetus tulee järjestää siten, että opiskelija voi suorittaa lukion oppimäärään kuuluvat opinnot kolmessa vuodessa. Lukiolain 24 §:n mukaan lukion oppimäärä tulee suorittaa enintään neljässä vuodessa, jollei opiskelijalle perustellusta syystä myönnetä suoritusajanaan pidennystä. Lukion oppimäärä sisältää äidinkieltä ja kirjallisuutta, toista kotimaista kieltä ja vieraita kieliä, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia opintoja, uskontoa tai elämänkatsomustietoa, liikuntaa ja muita taito- ja taideaineita sekä terveystietoa. Mainituissa opinnoissa voi olla erilaajuisia oppimääriä. Taito- ja taideaineet sekä terveystieto ovat vapaaehtoisia niille opiskelijoille, jotka suorittavat lukiokoulutuksen aikuisille säädetyn oppimäärän mukaan. Koulutuksen järjestäjä voi 4 §:n nojalla määrätyn erityisen koulutustehtävän mukaisesti poiketa em. säännöksistä. Lukiolain 22 §:n mukaan opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä opinto-ohjausta.

Lukiolaissa kuvattuihin tavoitteisiin tähtäävää lukio-opetuksen järjestämistä säädellään lukioasetuksella, jonka 1 §:n mukaan lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia.

Valtioneuvoston asetuksessa lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta tarkennetaan tavoitteita ja määritetään tarkemmin sitä, miten opetus tavoitteisiin pääsemiseksi tulee järjestää. Asetuksen pohjalta Opetushallitus laatii valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet, joita noudattaen lukiokoulutuksen järjestäjien on tehtävä omat lukion opetussuunnitelmansa (LOPS). Tällä hetkellä käytössä on kaksi opetussuunnitelmaa ja tuntijakoa: uusi LOPS syksyllä 2016 ja sen jälkeen opintonsa aloittaneille opiskelijoille ja vanha LOPS ennen syksyä 2016 aloittaneille opiskelijoille. Tämä kahden LOPSin siirtymäaika kestää vuoteen 2020, jolloin viimeiset vanhan LOPSin mukaan opiskelevat valmistuvat, ellei heille ole myönnetty pidennystä neljän vuoden maksimiopiskelu-aikaan. Tällaisten pidennystä saaneiden opiskelijoiden opinto-ohjelmat räätälöidään yksilöllisin järjestelyin.

Luokattomassa lukiossa kahden LOPSin mukaisten opintojen tarjoaminen siirtymäaika-aiheuttaa ylimääräisiä resurssipaineita kurssitarjonnan määrälle ja ajoittamiselle. Suurin osa uuden ja vanhan LOPSin kurssisisällöistä on kuitenkin niin lähellä toisiaan, että samalla kurssilla voi opiskella molempien LOPSien mukaisesti, mutta jonkin verran ylimääräistä kurssitarjontaresurssia joudutaan kuitenkin käyttämään siirtymäajan opintojen sujuvuuden turvaamiseksi. Tämä siirtymäaikana tarvittava resurssi on osaltaan vähentämässä valinnaiskursseiden tarjontaa ja kasvattamassa opiskeluryhmien kokoa, koska resurssileikkausten vuoksi ylimääräistä siirtymäajan resurssia ei Jyväskylän koulutuskuntayhtymän lukioille ole saatavissa.

Valtioneuvoston asetuksen 8 § kuvaa sitä, miten nuorille suunnatut opinnot rakentuvat (lisäksi Jyväskylän lukiokoulutuksessa tulevat sovellettavaksi aikuislukioihin tarkoitetut määräykset, mutta tässä raportissa keskitytään selkeyden vuoksi nuorten koulutukseen). Lukion opinnot jaetaan kolmeen osaan: pakollisiin, syventäviin ja soveltaviin kursseihin. Syventävät kurssit ovat pääasiassa pakollisiin kursseihin välittömästi liittyviä jatkokursseja, joita opiskelijalle tulee tarjota valittaviksi. Niillä on valtakunnallisesti yhteiset tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Teemaopinnot eheyttävät opetusta, vahvistavat opiskelijoiden yksittäistä oppiainetta laajempien kokonaisuuksien hallintaa ja lisäävät oppiaineiden välistä yhteistyötä. Syventävinä teemaopintokursseina Jyväskylän koulutuskuntayhtymän lukiokoulutuksessa tarjotaan 3 §:ssä tarkoitettuja ajattelun taitoja kehittävä kurssi sekä tieto- ja viestintäteknologian tietoja ja taitoja kehittävä ilmiöpohjainen kurssi. Lisäksi tarjotaan käytännön työssä suoritettava vapaaehtoistoiminta-, työelämä- liikennekasvatus- tai kansainvälisen toiminnan kurssi, joka tulee voida lukiolain 23 §:n mukaisesti osittain tai kokonaan hyväksi lukea muutoin hankitulla osaamisella.

Soveltavat kurssit ovat menetelmäkursseja, saman tai muun koulutuksen järjestäjän tarjoamia ammatillisia opintoja, aineksia eri oppiaineista sisältäviä eheyttäviä kursseja tai muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja. Soveltaviin kursseihin voivat kuulua eri aineissa ja aineryhmissä suoritettavat lukiodiplomit, joihin Opetushallitus laatii valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Soveltavina kursseina voidaan järjestää myös opiskelijoiden tarpeiden mukaisia tukikursseja. Soveltavat kurssit ovat opiskelijalle valinnaisia. Opiskelijalle tulee antaa mahdollisuus sisällyttää opintoihinsa soveltaviksi kursseiksi myös edellä tarkoitettuja muun koulutuksen järjestäjän järjestämiä opintoja ja saada muutoin hankittu osaaminen arvioiduksi tai tunnustetuksi. Lisäksi on koulutuksen järjestäjän taideopintokursseja, joihin Opetushallitus laatii valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet. Näiden kurssien tarjoaminen on koulutuksen järjestäjälle vapaaehtoista.

Valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta 9 § kuvaa yksiselitteisesti sen, kuinka monta pakollista ja syventävää kurssia koulutuksen järjestäjän tulee missäkin aineessa järjestää. Pakollisia kursseja koulutuksen järjestäjän järjestettävänä on 62 (joista matematiikassa opiskelija valitsee joko lyhyen tai pitkän oppimäärän mukaiset kurssit ja musiikin ja kuvataiteen osalta opiskelija voi valita yhden toisesta ja kaksi toisesta aineesta siten, että opiskelijalle pakollisia kursseja tulee 47– 51 matematiikan valinnasta riippuen). Valtakunnallisia syventäviä kursseja on tarjottava vähintään 70. Opiskelijan tulee suorittaa vähintään 10 syventävää kurssia. Tuntijaon mukaisten pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi voi olla koulutuksen järjestäjän päättämiä syventäviä ja soveltavia kursseja. Oppituntien lisäksi opinto-ohjauksessa opiskelijalle annetaan muuta ohjausta. Koulutuksen järjestäjän tulee tarjota muita kieliä opiskelijalle valinnaisina opintoina vähintään kahdessa kielessä. Edellä mainittujen valtakunnallisten pakollisten ja syventävien kurssien vähimmäismäärien lisäksi opiskelijan tulee suorittaa syventäviä tai soveltavia kursseja niin, että suorituksia tulee yhteensä vähintään 75. Koulutuksen järjestäjän tulee luonnollisesti tuottaa kaikkia pakollisia kursseja ja syventäviä ja soveltavia kursseja niin monta rinnakkaisryhmää, että kaikki opiskelijat saavat tarvittavat kurssit suoritetuiksi ja opetusryhmät mahduttavat käytettävissä oleviin opetustiloihin. Opiskelijan kurssisuoritusten enimmäismäärää ei ole valtakunnallisilla säädöksillä rajoitettu. Vuonna 2016 Jyväskylän päivälukioista päättötodistuksen saaneilla oli keskimäärin 77,6 kurssisuoritusta. Suurin kurssimäärä oli 97. Mediaani oli 76, eli puolet päättötodistuksen saaneista opiskelijoista opiskeli korkeintaan yhden kurssin yli minimimäärän 75. Tässä on huomattava, että osa kurssisuorituksista on tehty osaamisen tunnustamisen kautta, eli lukion opettamien kurssisuoritusten määrä on näitä lukuja pienempi.

Taulukko 3. Jyväskylän päivälukioista vuonna 2016 kansallisen opetussuunnitelman mukaan päättötodistuksen saaneiden opiskelijoiden suorittamat kurssit (Lähde: Jyväskylän lukiokoulutuksen opiskelijarekisteri 7.2.2017)

Keskiarvo	Keskihajonta	Mediaani	Moodi	Suurin	Pienin	N
77,7	3,6	76	75	97	75	675

Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä järjestettävän lukiokoulutuksen kontekstissa merkityksellinen on myös lukiolain 7 §:n 3. mom. määräys: **Lukion oppimäärään voi sisältyä myös ammatillisia opintoja ja muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Tässä momentissa tarkoitetut opinnot ovat osittain tai kokonaan vapaaehtoisia tai valinnaisia.**

Ammatillisten opintojen osuus opiskelijan lukion oppimäärään kuuluvasta vähintään 75 kurssista voi siis edellä kuvatun asetuksella säädetyn valtakunnallisen tuntijaon perusteella olla enintään 18 (24 %) (lyhyen matematiikan opiskelijat) tai 14 (19 %) (pitkän matematiikan opiskelijat). Lisäksi on mahdollista etsiä yhteensovittamismahdollisuuksia joidenkin kurssien (esimerkiksi taito- ja taideaineet) osalta siten, että valtakunnallisten opetussuunnitelmien mukaiset tavoitteet kuitenkin saavutetaan.

Lukioasetuksen 1§:n mukaan opetusta eri oppiaineissa ja opinto-ohjausta annetaan keskimäärin 38 tuntia kestävinä kursseina. Opiskelijalle vapaaehtoiset opinnot voivat olla

kestoltaan edellä mainittuja lyhempiä tai pitempiä. Lähiopetuksessa opetukseen tulee tuntia kohti käyttää vähintään 45 minuuttia.

Lukioasetuksen 3 § toteaa opetuksen järjestämisestä seuraavaa:

Opetus tulee järjestää siten, että opiskelija voi suorittaa lukion oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa ja lukiokoulutukseen valmistavan koulutuksen vuodessa. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia vuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma, jossa määrätään opetuksen yleisestä järjestämisestä, opetustunneista ja opetuksen yhteydessä järjestettävästä muusta toiminnasta, työajoista, koulutuksen järjestäjän yhteistyöstä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa, koulutuksen hankkimisesta muulta koulutuksen järjestäjältä sekä muulta yhteisöltä tai säätiöltä, itsenäisestä opiskelusta sekä muista tarpeellisista opetuksen järjestämiseen liittyvistä asioista.

Lukioasetuksen 4 §:n mukaan osa opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti. Lisäksi lukiolain 12 §:n mukaan koulutus voidaan järjestää osaksi tai kokonaan lähiopetuksena tai etäopetuksena.

Lukiolakia ja –asetusta tarkasteltaessa on huomattava, että **opetusryhmän kokoa ei säädetä lailla tai asetuksella. Myöskään opetusalan virka- ja työehtosopimus (OVTES) ei säätele opetusryhmän kokoa.**

Lukio-opintojen arvioinnista ohjeistetaan lukiokoulutuksen valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa: ”Opiskelijan oppimista arvioidaan kurssin aikana. Arvioinnilla edistetään opiskelijan oppimista ja annetaan palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta. Opiskelijan kurssisuorituksesta annetaan arvosana kurssin päätyttyä. Annettavan arvosanan tulee perustua monipuoliseen näyttöön oppiaineen ja kurssin tavoitteiden saavuttamisesta. Erilaisten tuotosten lisäksi käytetään opiskelijan oppimisen ja työskentelyn havainnointia. Arvosanan antamisen tukena voidaan käyttää opettajan ja opiskelijan välisiä keskusteluja sekä opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointia. Arvioinnin kohteina ovat opiskelijan tiedot ja taidot. Arviointi ei kohdistu opiskelijoiden arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin menetelmistä ja käytänteistä päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa”. Opetussuunnitelman perusteet velvoittavat siis koulutuksen järjestäjän toteuttamaan opetuksessa jatkuvan arvioinnin periaatetta.

Lukiolain 18 §:n mukaan lukiokoulutuksen päätteeksi pannaan toimeen ylioppilastutkinto. Tutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyys. Tutkintoon sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa ja reaaliaineissa järjestettäviä kokeita.

Ylioppilastutkintoon kuuluu vähintään neljä koetta. Tutkintoon osallistuvan on suoritettava äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä valintansa mukaan kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat toisessa kotimaisessa kielessä, yhdessä vieraassa kielessä, matematiikassa ja reaaliaineissa järjestettävä koe. Näiden kokeiden lisäksi tutkintoon osallistuva voi suorittaa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen. Ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden tehtävät laaditaan valtakunnallisten pakollisten ja syventävien kurssien oppimäärien mukaan.

Lukiokoulutuksella tähdätään siis ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Suomessa koulutusjärjestelmässä valtakunnallisesti yhteinen ja yhtenevästi arvosteltava ylioppilastutkinto on erityisen merkityksellinen korkea-asteen jatko-opintoihin hakeuduttaessa. Tästä syystä lukiolain lisäksi laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä ja valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta määrittävät voimakkaasti sitä, mihin opetukseen lukiokoulutuksessa resursseja keskitetään.

Lain ylioppilastutkinnon järjestämisestä 4 §:ssä määritellään edellytykset, joilla opiskelija voi osallistua ylioppilaskokeeseen: ”Ylioppilastutkintoon osallistuminen edellyttää, että lukion oppimäärää suorittava on ennen osallistumista tutkintoon kuuluvaan kokeeseen opiskellut lukiolain 10 §:ssä tarkoitetun tuntijaon mukaiset pakolliset kurssit aineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. Reaaliaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole yhtään pakollista kurssia, lukion oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan kaksi aineen lukiokurssia. Jos vieraan kielen koe perustuu oppimäärään, jossa ei ole pakollisia kursseja, lukion oppimäärää suorittava voi osallistua kokeeseen opiskeltuaan kolme lukiokurssia. Rehtorin tehtävänä on tutkia, täyttääkö kokelas kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset. Rehtorin päätöksellä kokeeseen voi erityisestä syystä osallistua myös lukion oppimäärää suorittava, joka ei ole opiskellut 1 momentissa tarkoitettuja oppimääriä, mutta jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät edellytykset kokeesta suoriutumiseen.”

Jyväskylässä, kuten monessa muussakin kaupungissa, järjestetään myös kansainväliseen International Baccalaureate (IB) -tutkintoon valmistavaa englanninkielistä koulutusta. Tämän tutkinnon ja koulutuksen järjestämistä, tavoitteita ja sisältöjä säätelee kansainvälinen IB-organisaatio (IBO). Opetusministeriö on myöntänyt Jyväskylän koulutuskuntayhtymälle ns. erityisen koulutustehtävän tämän koulutuksen järjestämiseen, samoin kuin suomenkielisen urheilulukiotoiminnan järjestämiseen. Erityisen koulutustehtävän osalta koulutuksen järjestäjä saa tietyissä rajoissa poiketa lukion valtakunnallisesta tuntijaosta ja tehtävän toteuttamiseen voidaan myös myöntää korotettua valtionosuutta, jota molemmat Jyväskylän erityistehtävät saavat.

Lukiokoulutuksen rahoitus

Lukiokoulutuksen rahoitus perustuu lain opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (29.12.2009/1705) mukaan maksettaviin valtionosuuksiin. Rahoitus määräytyy lukiossa opiskelijamäärien sekä opiskelijaa kohden määrättyjen yksikköhintojen perusteella.

Lukiokoulutuksen järjestäjä saa valtion kautta toimintaa varten rahoituksen, johon sisältyy kuntien osuus koulutuksen kustannuksiin. Rahoituksen suuruus määräytyy valtioneuvoston vuosittain määrittelemänä yksikköhintoina: koulutuksen järjestäjä saa lukiokoulutuksen rahoittamiseen jokaisesta lukio-opiskelijastaan yksikköhinnan suuruisen euro määrän. Yli 18-vuotiaana lukion aloittaneiden opiskelijoiden yksikköhintarahoitus on 58 % nuorten yksikköhinnasta. Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän ns. erityisen koulutustehtävän perusteella osasta opiskelijoita voidaan saada korotettua yksikköhintaa.

Kuntien osuus lukiokoulutuksen kustannusten yksikköhinnoista on 58,11 % ja loput on valtionosuutta. Vuonna 2017 jokainen kunta maksaa kunnan omarahoitusosuutta kulttuuri- ja opetustoimen kustannuksiin 254,32 euroa/asukas. Lukiokoulutuksen osuus sisältyy tähän summaan.

Jyväskylän kaupunki maksaa vuonna 2017 omarahoitusosuutta 34,9 miljoonaa euroa ja saa valtionosuuksia opetus- ja kulttuuritoimen menoihin 13,6 miljoonaa euroa. Yhteensä kaupunki maksaa valtiolle 34,9–13,6 eli 21,3 miljoonaa euroa.

Rahoitusta on selvitetty tarkemmin OKM:n julkaisussa:

http://www.oph.fi/download/177459_opetus_ja_kulttuuritoimen_rahoitus_2016.pdf

Lukiokoulutuksen henkilöstö

Opetuksen järjestämiseen ja johtamiseen liittyvistä henkilöstöresursseista säädetään lukiolain 22§:ssä, jonka mukaan **jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, tulee olla toiminnasta vastaava rehtori**. Koulutuksen järjestäjällä tulee olla koulutuksen järjestämismuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia. Lisäksi koulutuksen järjestäjällä voi olla tuntiopettajia ja muuta henkilöstöä. Rehtorin ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella opetustoimen henkilöstön kelpoisuudesta.

Kuten pääosin kaikilla muillakin aloilla, **opetushenkilöstön työehdoista on Suomessa sovittu valtakunnallisella virka- ja työehtosopimuksella (OVTES)**. Sopimus on valtaosin koulutuksenjärjestäjiä työnantajana sitova. Paikallisesti voidaan sopia valtakunnallisesta sopimuksesta poikkeavasti joistakin asioista, mutta paikallisella sopimuksella ei voida kuitenkaan poiketa valtakunnallisen sopimuksen työaikamääräyksistä, vuosiloman pituutta eikä sairausloma- ja äitiysvapaaetuksia koskevista määräyksistä. Paikallisella sopimuksella ei saa myöskään sopia viranhaltijan ja työntekijän palkkaa valtakunnallisen sopimuksen hinnoittelutunnuksen mukaista peruspalkkaa tai palkka-asteikon alinta peruspalkkaa pienemmäksi. (OVTES Osio A 2§).

Jyväskylän koulutuskuntayhtymällä on koulutuksen järjestäjänä lukion opinto-ohjaajia, erityisopettajia ja IB-opetusta koskevat paikalliset sopimukset, jotka juontavat juurensa Jyväskylän kaupungin aikaisista sopimuksista. Samoissa tehtävissä toimiville on valtakunnallisesti käytännössä kaikilla toimijoilla paikalliset sopimukset, joiden päälinjat ovat samansuuntaiset, mutta joitakin eroavaisuuksia löytyy. Näiden sopimusten osalta ainakin IB-opetusta koskeva sopimus on Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä parhaillaan selvityksen alla.

OVTES virka- ja työehtosopimuksena ottaa palkkahinnoittelussa voimakkaasti huomioon henkilöstön kelpoisuuden ja kokemuksen. Epäpätevälle henkilöstölle suoritetaan palkkauksessa ns. epäpätevyysalennukset. Työvuosien myötä kertyvät vuosisidonnaiset lisät maksetaan korkoa korolle periaatteella siten, että kaikki vuosisidonnaiset lisät saavan 20 vuotta työskennelleen kokeneen opettajan palkka on n. 32% korkeampi kuin vasta-aloittaneen opettajan. Lisäksi OVTES:n erikoisuus moniin muihin virka- ja työehtosopimuksiin verrattuna on se, että opetusvelvollisuustyöajassa työskentelevien opettajien työ on halvinta siltä osin kuin tunnit ylittävät kyseiseen opetustehtävään kuuluvan opetusvelvollisuuden: opettajien ”ylityöt” eli ylitunnit ovat työnantajalle edullisempia kuin ns. virka- ja työehtosopimuksen mukaiseen perustyöaikaan kuuluva työ. Eri oppiaineiden opettajilla on OVTES:issä myös eri suuruinen opetusvelvollisuus (kuinka monta tuntia viikossa kokoaikainen opettaja opettaa saman suuruisella virka- ja työehtosopimuksen määrittämällä kuukausipalkalla) ja näin ollen esimerkiksi opetuskurssin hinta vaihtelee palkkausmenojen osalta oppiaineesta toiseen. Vertailussa eri

kuntien opetushenkilöstön palkkausmenojen osalta pitää ottaa nämä henkilöstörakenteesta johtuvat seikat huomioon.

Lisäksi OVTES:issa on sovittu ns. lukioressurssista nuorten lukiokoulutuksessa. Lukioressurssia käytetään rehtorin ja opettajakunnan lukion tavoitteiden saavuttamisen kannalta tärkeiksi pitämiin työsuunnitelmassa opettajalle osoitettuihin töihin ja tehtäviin kuten ylioppilaskirjoituksiin kuuluvien kokeiden valmistavaan tarkistamiseen ja lukion päättötutkintoon kuuluviin suullisiin kuulusteluihin. Vaihtoehtoisesti voidaan päättää pienemmän resurssin käyttämisestä, jolloin kyseisiin luokan ulkopuolisiin tehtäviin käyttämätön viikkotuntimäärä on käytettävä opetustyöhön. Asiasta päätetään lukuvuodeksi kerrallaan. Lukioressurssituntien määrä on lukiota kohden 14 viikkotuntia, johon lisätään 0,17 viikkotuntia opiskelijaa kohden. Lukuvuoden 2016–17 ajan lukioressurssi on kuitenkin lukiota kohden 14,75, johon lisätään 0,17 viikkotuntia opiskelijaa kohden. Jyväskylän päivälukioidissa tämä tarkoittaa yhteensä 423 vuosiviikkotuntia.

2.2. Lukiokoulutuksen järjestäminen käytännössä Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä

Opiskelijavalinta

Opiskelijat otetaan lukioihin opiskelijavalinnan kautta. Opiskelijavalinnassa noudatetaan Opetus- ja kulttuuriministeriön päättämiä lukiokoulutuksen opiskelijaksi ottamisen perusteita. Koulutuksen järjestäjä voi vapaasti päättää, miten paljon aloituspaikkoja ja millaisia hakukohteita (linjoja) se lukiokoulutukseen asettaa. Kaikissa lukioissa on ns. lukiolinja, jolla opiskellaan lukion tavanomaisen valtakunnallisen ja paikallisen kurssitarjonnan puitteissa. Jyväskylässä Lyseon lukiossa on lisäksi IB-linja (valtakunnallinen erityistehtävä) ja ilmailulinja, jolle ei säästösyistä oteta uusia opiskelijoita vuonna 2017. Schildtin lukiossa on urheilulukiolinja (valtakunnallinen erityistehtävä) sekä musiikkilinja. Näillä erityislinjoilla opiskelevien opintoihin sisältyy tyypillisesti 10–20 ko. painotukseen liittyvää paikallisesti määriteltäviä soveltavaa kurssia.

Hakukohteet ja aloituspaikat vahvistetaan vuosittain valtakunnallisen yhteisvalintaohjeistuksen määrittämällä aikataululla ja ilmoitetaan OPINTOPOLKU-järjestelmään. Lukiokoulutuksesta informoidaan hakijoita, opinto-ohjaajia, vanhempia ja sidosryhmiä aktiivisesti ja ajantasaisesti erilaisissa tiedotustilaisuuksissa, informaatiomateriaaleilla ja koulujen internet-sivujen kautta. Nuorten lukiokoulutuksessa rehtori tekee päätöksen opiskelijaksi ottamisesta. Linjoille, joissa järjestetään pääsy- tai soveltavuuskoe (IB- ja musiikkilinjat), kutsutaan hakijat kokeeseen alustavien yhteisvalintatulosten ja yhteisvalinnan ohjeistuksen mukaisesti. Hakijoille, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi (paitsi IB -linjalla), järjestetään tarvittaessa kielikoe.

Opiskelupaikan saaneet kutsutaan opiskelijoiksi kutsukirjeellä ja valittujen opiskelijoiden nimet julkaistaan lukioiden ovissa ja www-sivuilla. Mikäli kaikki opiskelupaikat eivät täyty yhteishaussa, ilmoitetaan vapaat paikat Opintopolun kautta täydennysshakuun.

Viime vuosina nuorten lukiokoulutuksen aloituspaikkoja on ollut enemmän kuin hakijoita, joten kaikki halukkaat ovat päässeet johonkin Jyväskylän lukioista riippumatta siitä, mikälaisessa peruskoulun keskiarvolla he ovat koulutukseen hakeutuneet. Tämä on johtanut lukio-opintonsa keskeyttäneiden määrän kasvuun. **Olisikin tärkeää pystyä tarjoamaan peruskoulunsa päättävälle nykyistä selkeämmin ja suuremmassa määrin**

myös perusopetuksen jälkeisen valmistavan koulutuksen koulutuspaikkoja (perusopetuksen lisäopetus eli kymppiluokka, ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus VALMA sekä maahanmuuttajien ja vieraskielisten lukiokoulutukseen valmistava koulutus LUVA), jotta he saisivat riittävät valmiudet toisen asteen opiskeluista selviämiseen.

Lukuvuosisuunnittelu

Lukioiden lukuvuosisuunnittelussa suunnitellaan tulevan lukuvuoden opetuksen määrä, kurssitarjotin ja ryhmät, tehdään opettajien vuosityösuunnitelmat ja tuotetaan samalla dokumentaatio opettajien palkanmaksua varten. Suunnittelusta vastaavat rehtorit, kurssitarjotinvastaavat ja tulosaluejohtaja.

Lukuvuosisuunnittelussa otetaan huomioon koulutuksen järjestäjän strategia, jonka pohjalta lukiokoulutuksen johto laatii yhteiset toimintasuunnitelman tavoitteet huhtikuun loppuun mennessä tulevalle lukuvuodelle. Lukuvuoden työ arvioidaan toukokuun loppuun mennessä. Seuraavan lukuvuoden toiminta suunnitellaan lukioittain kesäkuun loppuun mennessä. Johdon katselmus tehdään vuosittain kesäkuussa, jolloin suoritetaan niin sisäinen kuin ulkoinen arviointi, arvioidaan lukuvuosisuunnitelman tavoitteiden toteutumisesta sekä käsitellään palautteet lukuvuoden aikana tehdyistä kyselyistä.

Lukioille laaditaan kurssitarjotin, jonka suunnittelussa otetaan huomioon opiskelijoiden opintosuunnitelmat, valtakunnallinen ja paikallinen opetussuunnitelma, toimintasuunnitelma, opiskelijamäärä, tilat ja välineet, lukion painopistealueet sekä valtakunnalliset erityistehtävät. Suunnittelussa otetaan huomioon koulutuksen järjestäjän vahvistama resurssi, tulosaluejohtajan hyväksymä tuntikehys, opintojen jaksotus, lukioiden yhteinen kurssitarjotin sekä yhteisten opintojen kaikkia koskevat ratkaisut.

Tuntikehys tarkoittaa ns. vuosiviikkotunteina ilmoitettua opetushenkilöstölle maksettavien tuntien määrää, jolla lukion tulee järjestää kurssien opetus ja muut erityistehtävät. Muihin erityistehtäviin, esimerkiksi ryhmänohjaukseen ja ylioppilaskokeiden valmistavaan tarkastukseen, käytettävä kokonaistuntimäärä on säädelty OVTESissä – tämä ns. *lukioresurssi* määräytyy lukion opiskelijamäärästä alussa luvussa 2.1 kuvatun laskenta-kaavan mukaan. Yksi vuosiviikkotunti (vvt) tarkoittaa 38 oppituntia. OVTESin mukaan yhden kurssin, eli 38 oppituntin, opettamisesta lukion opettajalle maksetaan 1,1 vuosiviikkotuntia, eli 10 % enemmän kuin oppituntien määrä edellyttäisi. Tällä ns. lukiokertomella korvataan tiettyjä luokattoman lukion lisätehtäviä, esimerkiksi ylioppilaskokeiden valvontoja ja oppimäärien korotuskuulusteluja (tenttejä), joista opettajille ei makseta erikseen. Aikuislukion OVTES-määräykset poikkeavat näissä ja joissakin muissakin kohdissa nuorten lukiokoulutuksen sopimusmääräyksistä.

Kurssitarjottimen suunnittelussa otetaan huomioon se, että opiskelijat saavuttavat lukio-opinnoissa tarvittavat kurssit (nuoret 75, aikuislukio 44) kolmen vuoden aikana. Suunnittelussa otetaan huomioon erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tuen ja ohjauksen järjestäminen sekä huomioidaan myös yli oppilaitosrajojen tapahtuvat suoritukset. Laaditun kurssitarjottimen pohjalta tehdään jaksokohtaiset opiskelijoiden ja opettajien työjärjestykset.

Opettajien opetettavat kurssit sekä mahdolliset erityistehtävät (= työmäärä) suunnitellaan lukuvuosittain tarjottavien kurssien, lukioresurssisuunnitelman ja lukiotulosalueen

sekä oman lukion toimintasuunnitelman pohjalta opettajien opetusvelvollisuus sekä opettavien aineiden pätevyudet huomioiden.

Opiskelijaryhmien opinnot lukuvuodelle suunnitellaan paikallisen opetussuunnitelman pohjalta.

Rehtori hyväksyy lukuvuoden alussa kurssitarjottimen kokonaisuuden annettujen resursien sekä ohjeiden pohjalta. Opettajakunta yhdessä rehtorin kanssa päättää lukioresursin jakamisesta, mikäli lukioresurssia käytetään opetukseen. Mikäli asiasta ei saavuteta yksimielisyyttä opettajakunnan kanssa, tulee asiasta käydä pääsopimuksen IV luvun 14 §:n 2 mom. mukaiset neuvottelut, joissa pyritään saavuttamaan yksimielisyys. Jos em. neuvotteluissa ei saavuteta yksimielisyyttä, työnantaja tekee päätöksen resurssin käytöstä.

Kurssitarjonta

Alaluvussa 2.1 on kuvattu, miten lukiokoulutuksen järjestämistä säädellään valtakunnallisesti varsin tiukasti valtion säädöksillä ja opetusalan virka- ja työehtosopimuksella (OVTES). Tämän säädös- ja sopimusmaailman keskellä koulutuksen järjestäjällä on toki vielä jonkin verran liikkumavaraa siinä, miten se lukiokoulutusta käytännössä järjestää.

Lukio on ollut ns. luokaton jo vuodesta 1994. Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelijan opintosuunnitelma ei etene tiukasti hänen opiskeluvuosiinsa ja ohjausryhmäänsä ("luokkaansa") sidottuna, vaan hän voi valita lukion kurssitarjonnasta yksilöllisen opintopolun oman harkintansa mukaan. Jos halutun kurssiyhdistelmän valinta omasta lukiosta ei onnistu, opiskelija voi valita kursseja myös muista lukioista, jos niiden kursseilla on tilaa. Osan opinnoista voi halutessaan suorittaa ammattiopistossa tai korkeakouluissa. Myös muiden koulutuksen järjestäjien kursseja ja harrastustoimintaa voi tietyissä rajoissa lukea osaksi lukio-opintoja. Opintoja voi opiskella myös verkkokursseina tai itsenäisesti.

Opiskelijan näkökulmasta keskeistä on, että lukiossa tarjotaan hänen näkökulmastaan riittävä määrä erilaisia häntä kiinnostavia ja hänen jatko-opintojensa kannalta hyödyllisiä kursseja, niin että hän saa hyvät valmiudet menestyä jatko-opintoihin pääsemisen kannalta tärkeissä ylioppilastutkinnon kokeissa ja korkeakoulujen pääsykokeissa. Hänen pitää kyetä tekemään opinto-ohjelmansa niin, että hän voi opiskella haluamansa kurssit kolmessa vuodessa. Lukion pitää myös auttaa opiskelijaa kasvamaan ihmisenä kohti aikuisuutta ja löytämään elämälleen mielekäs suunta lukion jälkeen. Keskeisessä roolissa tämän onnistumisessa ovat opinto-ohjaat, ryhmänohjaajina toimivat opettajat sekä kaikkien aineenopettajien oppitunneillaan tekemä ohjaustyö ("koko koulu ohjaa"). Myös taito- ja taideaineiden (musiikki, kuvataide, liikunta, ilmaisutaito) tarjonnalla on tärkeä merkitys opintojen monipuolistajana ja rikastuttajana sekä ihmisenä kasvamisen auttajana, vaikka ne eivät suoraan ylioppilastutkintoon valmennakaan. Osa opiskelijoista suuntautuu myös jatko-opintoihin, joissa taito- ja taideaineet ovat keskeisessä asemassa.

Lukioasetuksessa säädetään, että lukion kurssi on keskimäärin 38 tuntia ja lähiopetuksessa tuntia kohden käytetään vähintään 45 minuuttia. Jyväskylässä on pitkään jaettu lukuvuosi kuuteen jaksoon siten, että kokonainen kurssi suoritetaan pääsääntöisesti yhden jakson aikana. Opiskelijan on opiskeltava keskimäärin 4–5 kurssia jaksossa, jos hän

valmistuu kolmessa vuodessa (abivuonna opiskellaan normaalisti vain neljä jaksoa ennen kevään ylioppilaskokeita, vaikka suurin osa abiturienteista aloittaa ylioppilastutkinnon jo syksyllä tekemällä muutaman kokeen). Syyslukukaudella jaksot ovat muutaman päivän lyhyempiä kuin kevätlukukaudella, joten syyslukukaudella kursseilla on yleensä hieman alle 38 oppituntia ja kevätlukukaudella vastaavasti hieman yli 38 oppituntia. Vaikintuneen tavan mukaan jakson viimeinen viikko (tarkemmin 6 viimeistä työpäivää) on ns. päättöviikko, jossa jokaisella kurssilla on yksi ehyt kuuden oppitunnin opiskelupäivä, jolloin tyypillisesti järjestetään kurssin päättökoe ja/tai muuta pedagogisesti perusteltua toimintaa. Erilaiset koulun juhla- ja teemapäivät sekä muut yhteiset tapahtumat vievät oman osansa oppitunneista, joten todellisuudessa kurssin opettamiseen on käytettävissä keskimäärin vähemmän kuin 38 oppituntia.

Jyväskylän lukiokoulutuksen kurssitarjonnan määrää ja sen kehitystä sekä vertailua muihin koulutuksen järjestäjiin on kuvattu luvussa 3.

Opetusryhmien koko

Kurssien opiskelijaryhmien kokoja ei tilastoida valtakunnallisesti eikä paikallisesti Jyväskylässä ole koottu niistä aikasarjoja. Luokattoman lukion toimintatavan vuoksi täysin yksikäsitteisiä ryhmäkokotilastoja on vaikea tehdä, koska opiskelijat muuttavat kurssivalintoihin lukuvuoden aikana ja jopa kesken kurssin – kurssin aloittaneita on siten usein enemmän kuin kurssin loppuun asti opiskelleita. Kurssivalinnat voidaan hakea lukion työjärjestystietokannasta, mutta em. syistä niihin sisältyy epävarmuutta. Lisäksi tietokannasta pitää osata tulkita tapaukset, joissa useita kursseja opetetaan yhdessä (esim. ns. lyhyiden kielten eri tasoryhmät).

Lyseon lukion työjärjestystietokannasta 12.2.2017 haetuista lukuvuoden 2016–2017 kurssivalintatiedoista (taulukko 4) voidaan todeta, että kurssien opiskelijamäärä vaihtelee suuresti varsinkin opiskelijoille valinnaisilla syventävillä ja soveltavilla kursseilla. **Kurssien keskimääräinen koko on 30 opiskelijaa. Mediaani on 31 ja moodi 34. Suurin ryhmäkoko on 41 ja pienin 7 (IB-opetuksessa 3).** Uuden LOPSin mukaan opiskelevien (syksyllä 2016 opintonsa aloittaneet) kursseista keskiarvo on 31, mediaani 32 ja moodi 34. Uuden ikäluokan ryhmäkoko on siis suurempi kuin edellisten, mikä johtuu vuosi vuodelta kasvaneista opetusresurssien leikkauksista ja toisaalta siitä, että ensimmäisen vuoden opinnot muodostuvat suurimmaksi osaksi pakollisista kursseista, jotka on valinnaiskursseja helpompi täyttää tasaisen tehokkaasti.

IB-linjalla ryhmäkoko on pienempi, koska englanninkielisessä opiskelussa on katsottu tarvittavan enemmän opettajan henkilökohtaista ohjausaikaa ja toisaalta pienemmän opiskelijajoukon jakaantuminen valinnaisiin opintoihin tuottaa väistämättä pienempiä valinnaiskurssien ryhmiä. Tästä syystä IB-linja saa lisärahoitusta erityistehtävään liittyvän korotetun yksikköhinnan kautta.

Taulukko 4. Lyseon lukion kurssien opiskelijamäärät (tavanomaisessa kontaktiopetuksessa olevien opetusryhmien koot) lukuvuonna 2016–2017 (Lähde: Lyseon lukion työjärjestystietokanta 12.2.2017)

Kansalliset kurssit	Keski-arvo	Keski-hajonta	Mediaani	Moodi	Suurin	Pienin	N
Kaikki	30	6	31	34	41	7	721
Pakolliset	32	5	33	34	41	10	450
Syv ja sov	26	7	27	27	39	7	271
Kaikki uusi OPS	31	5	32	34	40	13	272
Uusi OPS pakolliset	32	5	33	34	40	13	232
Uusi OPS syv ja sov	26	6	27	18	38	14	40
Kaikki vanha OPS	28	7	30	34	41	7	449
Vanha OPS pakolliset	31	5	32	34	41	10	218
Vanha OPS syv ja sov	26	7	27	31	39	7	231
Kaikki IB-kurssit	19	6	21	25	36	3	158

Koska opetusryhmien kokoa ei säädellä valtakunnallisilla säädöksillä tai sopimuksilla, yleisesti käytetty säästökeino on opetusryhmien koon kasvattaminen. Käytännössä rajat opetusryhmien kasvattamiselle tulevat lukioiden opetustilojen koosta. Tästä syystä juuri peruskorjatuissa Lyseon lukion tiloissa Harjulla ja vuonna 2018 peruskorjattavissa Schildtin lukion tiloissa Viitaniemessä on pyritty kasvattamaan opetustilojen kokoa niin paljon kuin se vanhojen rakennusten kantavien seinien rajoissa on mielekkäästi mahdollista. Tilat mahdollistavat jatkossa useiden yli 40 opiskelijan kurssien opettamisen, mutta osa tiloista on edelleen tätä pienempiä.

Opetusryhmän kasvattaminen tarkoittaa toki pedagogista haastetta opettajalle siinä, miten hän kykenee rakentamaan opetustilanteet siten, että ne ovat mielekkäitä eritasoisille opiskelijoille, ja siinä, miten hän kykenee opiskelijoita yksilöllisesti arvioimaan. Arviointi nousee erityisen merkittäväksi kysymykseksi, koska lukion uusi opetussuunnitelma korostaa entistä voimakkaammin opiskelijan oikeutta saada jatkuvaa ohjaavaa palautetta oppimisestaan. Pelkkä kurssin päätteeksi järjestettävä koe ei siis täytä opetussuunnitelman vaatimuksia opiskelijan arvioinnista. Lukio-opetuksesta säästäminen opetussuunnitelman perusteita rikkomatta käyttämällä luentotyypistä suurryhmien opettamista edellyttäisi siis jatkuvaan arviointiin ja palautteen antamiseen kehitettäviä innovatiivisia tietotekniikkaa ja vertaisarviointia hyväksi käyttäviä tapoja. Pelkkä luento opetusmuotona ei myöskään palvele riittävän monipuolisesti erilaisten oppijoiden tarpeita, ellei sitä täydennetä esimerkiksi verkko- ja tiimiopiskelulla.

2.3. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö ja sen toimivuus

Jyväskylässä lukiokoulutus siirtyi osaksi koulutuskuntayhtymää vuonna 2010. Siirtymävaiheessa on puhuttu yleisesti lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välisestä yhteistyöstä ja sen tuomista synergiaeduista. Yksityiskohtainen suunnitelma siitä, mistä ja miten synergiaetuja haetaan, on kuitenkin jäänyt laatimatta. Yhteistyön rakentamiseen ei ole ollut esimerkiksi yhdistymisprojektia yksityiskohtaisine projektisuunnitelmineen ja sillä erillistä selvityshenkilöä tms., vaan isojen toimijoiden yhteistyötä on rakennettu ar-

kityön ja koulunpidon ohessa ilman erillistä muutosjohtamisen resursointia. Samaan aikaan meneillään olleet muut isot kehittämishankkeet (mm. lukioverkkoratkaisu) ovat myös vieneet voimavaroja muulta kehittämistyöltä.

Suurimmaksi samassa koulutuskuntayhtymässä toimimisen eduksi lukiokoulutuksen tulosaluejohtaja ja Jyväskylän ammattiopiston rehtori nimeävät opinto-ohjaukseen liittyvän yhteistyön. **Yhteisessä koulutuskuntayhtymässä pystytään varmistamaan se, että jokaiselle nuorelle löydetään hänelle soveltuva opiskelupaikka: siirtyminen koulutusmuodosta (lukio, ammatillinen koulutus, oppisopimuskoulutus) ja koulutus-alalta toiselle tarvittaessa myös kesken lukuvuoden on sujuvaa ja opinto-ohjaajat pystyvät tekemään siirtymätilanteissa tiivistä yhteistyötä. Koulutuskuntayhtymä pystyy siis toteuttamaan toisen asteen koulutuksessa koko ikäluokka haltuun -ajatusta menestyksekkäästi.**

Muissa asioissa ja esimerkiksi resurssien yhteiskäytössä tulosaluejohtajat kuvaavat tällä hetkellä toimivan yhteistyön muodostuneen pienistä palasista arjen käytännön tilanteiden kautta. Pohjana on ollut se yhteistyö, jota lukiokoulutuksella ja ammatillisella koulutuksella oli jo ennen lukiokoulutuksen koulutuskuntayhtymään siirtymistä. Tällä hetkellä oppilaitoksilla on yhteiset työpäivät ja yhteinen koulupäivien aloitusaika. Lukujärjestys-suunnittelun tueksi on rakennettu yhteistä jaksojärjestelmää, jonka toteuttamisessa on kuitenkin ollut haasteita.

Opiskelijoilla on yhteisen jaksojärjestelmän puitteissa mahdollisuus suorittaa opintoja ristiin toisessa oppilaitoksessa. Ammattiopiston opiskelijoista 165 suoritti opintoja lukioissa syyslukukaudella 2015, 415 opiskelijaa kevätlukukaudella 2016 ja 197 opiskelijaa syyslukukaudella 2016. Iso osa ammattiopistolaisten suorituksista tehtiin aikuislukiossa. Lisäksi aikuisopiston ja aikuislukion opiskelijoiden kohdalla tehdään jonkin verran yhteistyötä. Työjärjestysteknisistä syistä lukiolaiset opiskelevat ammattiopistossa useimmiten kokonaisen jakson (jaksovaihto). Tällaisia vaihtoja on tyypillisesti 10 – 20 lukuvuodessa ja opiskelijat ovat yleensä pitäneet niitä hyvinä. Käytännön syistä (opetusryhmien rajallinen koko työvälineiden ja -turvallisuuden vuoksi) ammattiopisto ei ole pystynyt tarjoamaan vaihtojaksoja kovin suurelle lukiolaismäärälle, vaikka kysyntää saattaisi hyvinkin olla enemmänkin. Lisäksi ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmat rakentuvat osaamisperustaisesti, jolloin yksittäisten osien suorittaminen on haasteellista. Ristiin opiskelun lisääminen vaatisi siis nykyistä tehokkaampaa ammattiopiston ja lukiokoulutuksen yhteistä opetussuunnitelma-, opintotarjonta- ja aikataulusuunnittelua.

Ammattiopistolla ns. kaksoistutkinnon opiskelijat eli opiskelijat, jotka suorittavat sekä ammatillisen perustutkinnon että ylioppilastutkinnon, suorittavat opintonsa pääosin ammattiopiston puolella ja osallistuvat sen jälkeen ylioppilastutkintoon Lyseon lukion kokelaina. Kevään 2017 ylioppilaskirjoituksiin on ilmoittautunut 93 kahden tutkinnon suorittajaa (ylioppilaskokelaita on kaikkiaan aikuislukio mukaan lukien 1015 eli kahden tutkinnon suorittajien osuus kaikista ylioppilaskokelaista on n. 9 %).

Jyväskylän lukiokoulutuksella ja Jyväskylän ammattiopistolla on tällä hetkellä kuusi yhteistä opettajaa. Tiloja ja opetusvälineitä käytetään tulosaluejohtajien mukaan yhteisesti siltä osin kuin se on toiminnallisesti järkevää. Tilojen käytön suunnittelun, opetusvälineiden yhteishankintojen ja yhteiskäytön osalta yhteistyössä on edelleen kehittämispotentiaalia.

Suurin hidaste lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opetusyhteistyössä ovat erilaiset opetussuunnitelmaorientaatiot. Lukiokoulutuksessa opetussuunnitelmia säädel- lään voimakkaasti valtakunnallisesti ja koulutuksella tähdätään ylioppilastutkintoon. Am- matillisessa koulutuksessa opetussuunnitelma taas on osaamisperustainen ja huomata- tavasti vapaammin koulutuksen järjestäjän muotoiltavissa. Lisäksi erilaisia uudistuksia niin valtakunnallisesti kuin Jyväskylän koulutuskuntayhtymän sisälläkin on viime vuosina ollut meneillään niin monta, että voimavarat eivät ole riittäneet kaikkeen mahdolliseen kehittämiseen.

Parhaillaan Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä on meneillään ammatillisen kou- lutuksen reformiin liittyvä organisaatiouudistus, jonka yhteydessä tarkastellaan uudelleen myös ohjaus-, tuki- ja hallintopalveluiden organisoituminen. Tässä työskentelyssä yhtenä linjana on ollut koko toisen asteen yhteisten hakeutumis- ja ohjauspalveluiden sekä opintohallinnon yhteistyömahdollisuuksien selvittämi- nen. Erilaisten tukipalveluiden osalta yhteistyötä tehdään jo nyt, mutta siinä on resurssien käytön näkökulmasta edelleen kehittämismahdollisuuksia.

Edellä on todettu, että lukiokoulutusta voidaan järjestää myös erilaisina linjoina. Tulosa- luejohtajat toivat esiin, että näitä mahdollisuuksia ei koko laajuudessaan ja syvyydes- sään ole koulutuskuntayhtymässä toistaiseksi vielä ehditty selvittää. Mahdollista voisi olla esimerkiksi liiketalouteen painottuvan lukiolinjan rakentaminen. Lisäksi Jyväskylän ammattiopisto on tiiviisti mukana Jyväskylän musiikkikampuksen (yliopiston, ammatti- korkeakoulun ja ammattiopiston musiikin opetuksen yhteistyömuoto) toiminnassa. Schildtin lukion musiikkilinjan osalta yhteistyön tiivistäminen musiikkikampuksen kanssa on toistaiseksi jäänyt ideointiasteelle.

Myös Jyväskylän ja Jämsän ammattiopistoilla on erityistehtävä urheilevien nuorten am- matillisen koulutuksen järjestäjänä. Yhteistyötä valmennustoiminnan järjestämisessä tehdään pienessä määrin lukion urheilulinjan kanssa, mutta myös tällä alueella on näh- tävissä kehittämismahdollisuuksia. Samoin sekä ammattiopistot että lukiokoulutus jär- jestävät yrittäjyyskasvatuksen opintoja, joissa yhteistyötä voisi olla mahdollista nykyises- tään tiivistää. Harvinaisempien kielten opintotarjonnassa yhteistyötä on tehty pienessä määrin jo nyt, mutta siinä yhteistyötä rajoittaa ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden vähäisempi kiinnostus tutkintoon kuuluvien pakollisten kieliopintojen lisäksi ylimääräisten vieraiden kielten opiskeluun.

Sekä lukiokoulutuksen tulosaluejohtaja että Jyväskylän ammattiopiston rehtori korosta- vat sitä, että haasteista huolimatta Jyväskylässä toisen asteen koulutusyhteistyö on val- takunnallisesti tarkasteltuna pitkällä. Edellä mainittujen yhteistyömuotojen lisäksi Jyväsk- ylään koulutuskuntayhtymässä on parhaillaan meneillään tai jo aiemmin toteutunut use- ampi toisen asteen koulutuksen yhteinen hanke. Hankerahoituksen saamisessa toimi- misesta yhteisenä koulutuksenjärjestäjänä on ainakin joissakin tapauksissa ollut etua. Lukiokoulutuksen tulosaluejohtaja kokee lukiokoulutuksen myös hyötyneen siitä, että se on koulutuskuntayhtymässä tullut mukaan toisen asteen koulutuksen ja alueen yritysela- män yhteisiin keskusteluihin koulutuskuntayhtymän neuvottelukunnan kautta. Lisäksi yh- teinen toiminta perusopetuksen suuntaan (mm. ohjaus, nivelvaiheen opinnot) on toiminut hyvin.

3. Jyväskylän lukiokoulutuksen vertailua kymmeneen suurimpaan kaupunkiin

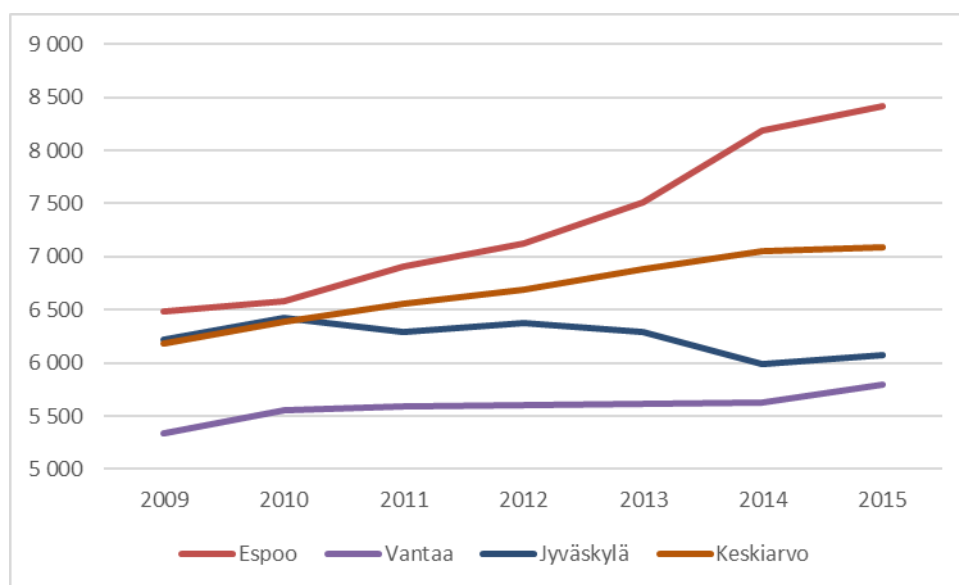
Jyväskylän lukiokoulutuksen toimintakulujen ja kustannusten kehitystä kymmenen suurimman kaupungin joukossa vuosina 2009–2015 on kuvattu Tilastokeskuksen, Opetushallituksen ja Suomen Kuntaliiton ylläpitämän Kouluikkunan tilastotietojen perusteella. **Näitä tietoja vertailtaessa on muistettava ns. varovaisuuden periaate eli tiedot eivät ole kaikilta osin vertailukelpoisia toisiinsa mm. kaupunkien erilaisten kirjauskäytäntöjen sekä kulujen ja kustannusten luokittelun vuoksi.**

Sekä Tilastokeskuksen että Opetushallituksen tilastoista on haettu kymmenen suurimman kaupungin tiedot, joista on laskettu kymmenen suurimman kaupungin keskiarvo. Luettavuuden ja ymmärrettävyyden vuoksi aineistoista laadittuihin kuvioihin on otettu em. keskiarvo ja Jyväskylä sekä vuoden 2015 tietojen perusteella kaupungit, joissa on ollut suurin ja pienin euromääräinen luku tai suhteellinen muutos (ks. kuvat 4a ja 4b).

3.1. Lukiokoulutuksen toimintakulut vuosina 2009–2015

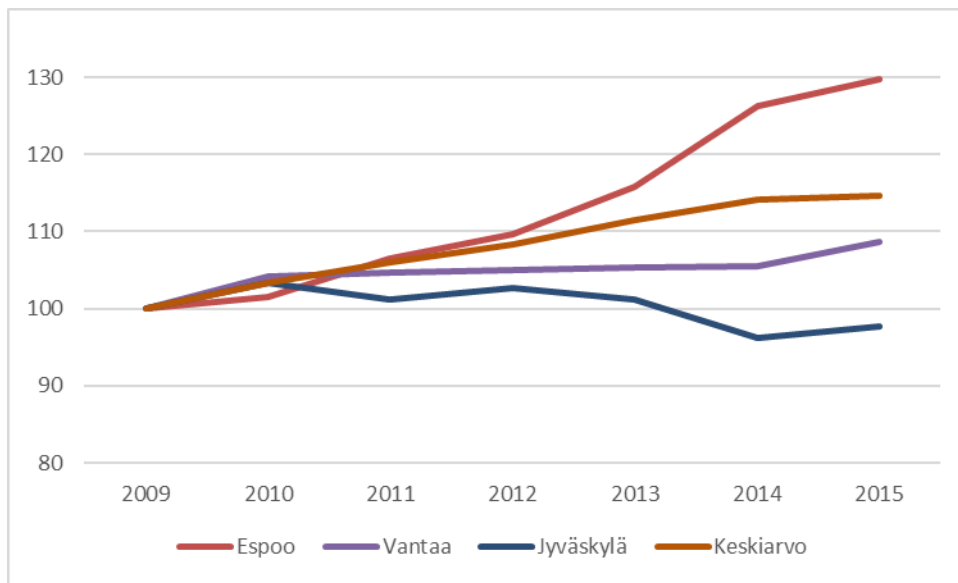
Tilastokeskukselta on käytetty lähdeaineistona kuntien raportoimia taloustietoja (käyttötalous tehtävittäin) ja kuntayhtymien raportoimia liikelaitosten tilinpäätöstietoja, joita on täydennetty Jyväskylän lukiokoulutus –liikelaitoksen tilinpäätöstiedoilla. Tilastokeskuksen käyttötaloustilasto on kululajipohjainen. Kululajit on laskettu yhteen kulu-ryhmittäin (henkilöstökulut, palvelujen ostot, aineet, tarvikkeet ja tavarat, avustukset, vuokratulot ja muut kulut). Jyväskylän tietojen osalta on todettava, etteivät ne tässä vertailussa sisällä kohdassa 1.2. mainittujen ns. päältä pois –rahojen vaikutusta. Toisin sanoen luvuissa ei ole mukana kuntayhtymän johdon ja kehittämisen lukiokoulutukselle kohdistettuja kuluja, jotka ovat noin 400–500 euroa/opiskelija.

Kuvio 4a. Lukiokoulutuksen toimintakulut 2009–2015, €/opiskelija

Kuviossa 4a on Espoon (suurimmat toimintakulut/opiskelija vuonna 2015), Vantaan (pienimmät toimintakulut/opiskelija vuonna 2015) ja Jyväskylän tiedot sekä aineistosta laskettu 10 suurimman kaupungin keskiarvo. Kuviossa mielenkiintoista on se, että

Kuvio 4b. Lukiokoulutuksen toimintakulujen kehitys 2009–2015, 2009 = 100

Indeksoidun kehityksen perusteella nähdään Jyväskylän lukiokoulutuksen suhteellisen aseman heikkeneminen suhteessa muihin suuriin kaupunkeihin vuosina 2009–2015.

Liitteessä 1 on toimintakulujen kuluryhmäkohtaiset tiedot henkilöstökulujen, palvelujen ostojen ja vuokratulujen kehityksestä.

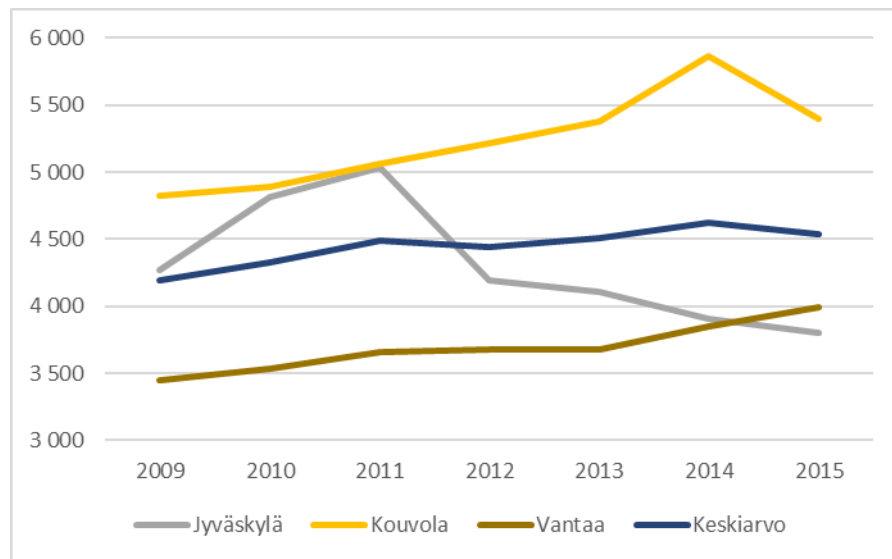
3.2. Lukiokoulutuksen kustannukset toiminnoittain vuosina 2009–2015

Opetushallitus kerää vuosittain koulutuksenjärjestäjiltä kustannustietoa, jota käytetään valtionosuusjärjestelmän pohjatietoina tulevien vuosien yksikköhintojen määrittelyssä. Yksikköhintarahoituksen perusteena olevien opiskelijoiden lukumäärät ilmoitetaan Opetushallitukselle kahdesti vuodessa (20.1. ja 20.9). Näistä opiskelijamääristä lasketaan painotettu keskiarvo painoilla 7/12 ja 5/12. Kalenterivuoden yksikköhintarahoitus myönnetään näin lasketun opiskelijamäärän perusteella. Opetushallituksen keräämistä tiedoista voi tulostaa raportteja [www-osoitteessa http://vos.uta.fi/rap/](http://vos.uta.fi/rap/).

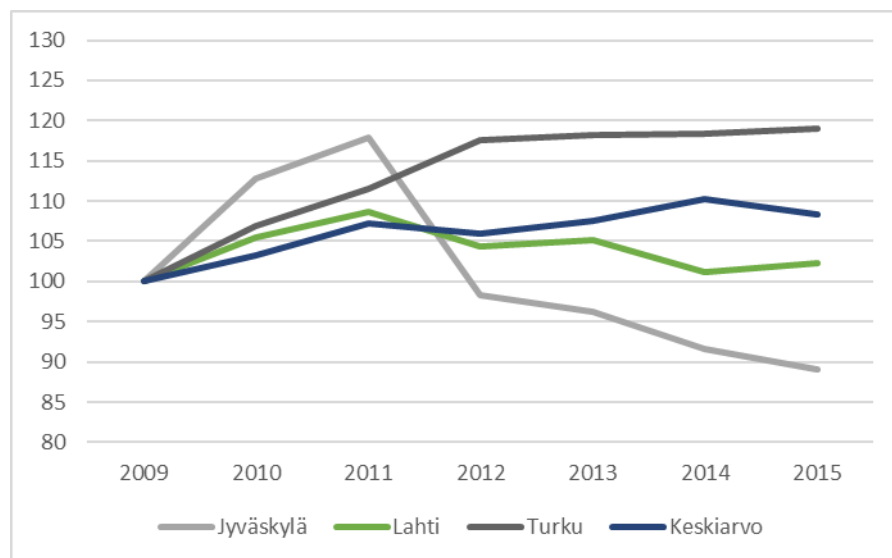
Seuraavissa kuvioissa on kuvattu suurten kaupunkien kustannusten kehitystä toiminnoittain OPH:n kustannustilastojen mukaisesti. OPH:n käyttämät toiminnot ovat opetus, majoitus, ruokailu, muu opiskelijahuolto, sisäinen hallinto, kiinteistöjen ylläpito ja pienet hankkeet. Majoituksen, pienten hankkeiden ja muun opiskelijahuollon kustannukset ovat niin pieniä, ettei niiden kehitystä tässä yhteydessä raportoida.

OPH:n kustannusluokittelussa opetuksen ja sisäisen hallinnon lukujen vertailukelpoisuuteen liittyy ongelmia. Kaikki koulutuksen järjestäjät eivät näytä kohdistavan kustannuksia samoilla periaatteilla näihin toimintoihin (vrt. sivut 29–30). Tietojen vertailukelpoisuuteen vaikuttavat mm. se, miten tarkasti rehtorien henkilöstökulut on jaettu opetukseen ja sisäiseen hallintoon ja miten tarkasti ns. yleishallinnon kustannukset on kohdistettu. Jyväskylän koulutuskuntayhtymän osalta voidaan myös todeta, että näyttää siltä, että ostolaskujen tiliöinnissä on kuluja kohdistettu sisäiseen hallintoon, vaikka monissa tilanteissa olisi ollut perusteltua kohdistaa niitä opetukseen. Tarkan vaikutuksen selvittäminen vaatisi kuitenkin yksityiskohtaisen, laskukohtaisen analyysin tiliöinneistä.

Kuvio 5a. Opetus 2009–2015 (€/opiskelija)

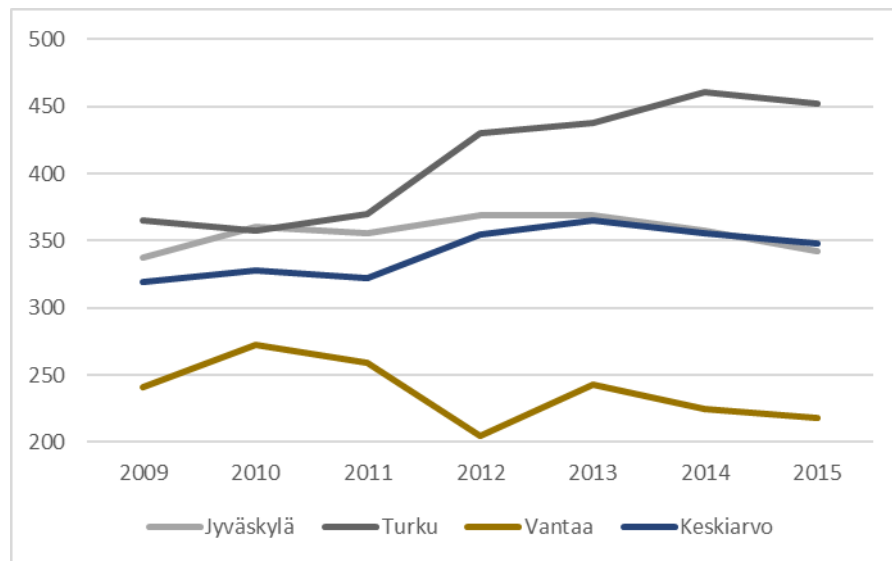
Kuvio 5b. Opetus 2009–2015, 2009 = 100

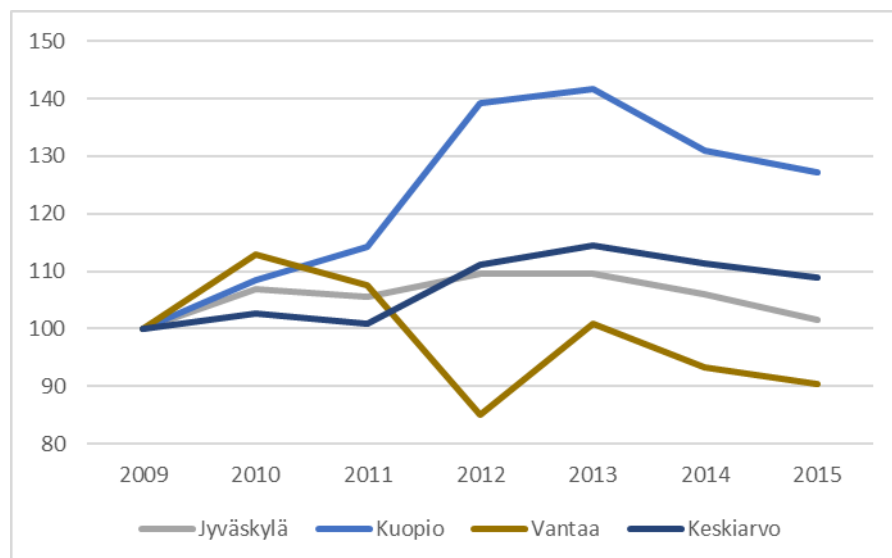
Jyväskylän lukiokoulutuksen nousu vuosina 2010–2011 ja äkillinen lasku vuonna 2012 johtuu kustannusten luokittelun tarkistamisesta opetuksen ja sisäisen hallinnon välillä. Käytännössä rehtorien palkat siirrettiin tilastointiohjeiden mukaisesti opetuksesta sisäiseen hallintoon. Kuvioista 5a ja 5b voidaan nähdä Jyväskylän lukiokoulutuksen absoluuttisen ja suhteellisen aseman heikentyminen suhteessa muihin kaupunkeihin.

Opetukseen käytettiin suurimmissa kaupungeissa vuonna 2015 keskimäärin 4 538 €/opiskelija. Jyväskylässä luku oli 3 800 €/opiskelija, mikä on suurten kaupunkien pienin.

Kuvio 6a. Ruokailu 2009–2015 (€/opiskelija)

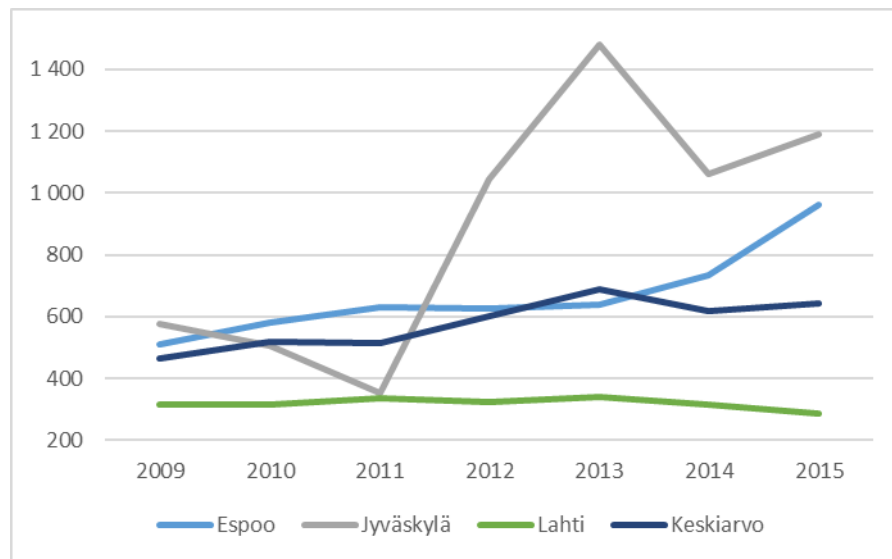

Kuvio 6b. Ruokailu 2009–2015, 2009 = 100

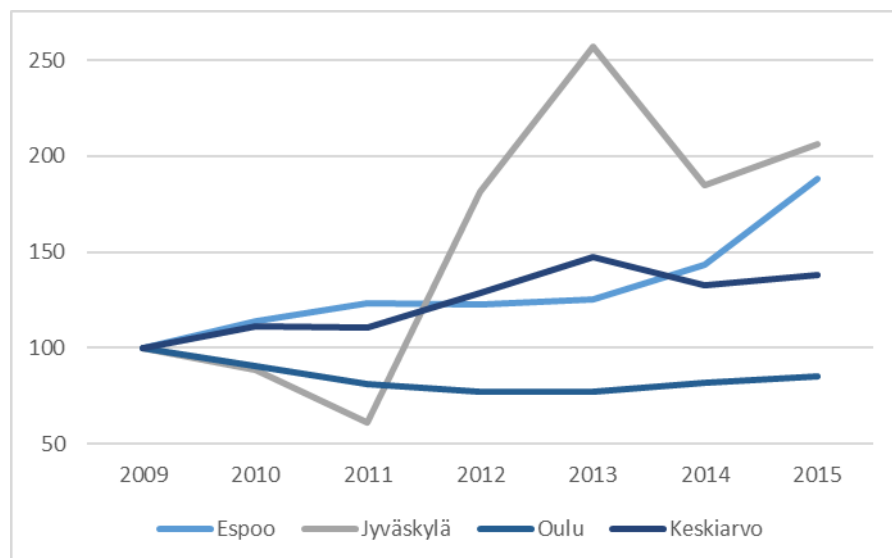

Jyväskylän lukiokoulutuksen ruokailukustannukset ovat olleet absoluuttisesti ja suhteellisesti varsin lähellä suurten kaupunkien keskiarvoa. Vuonna 2015 lukiolaisten ruokailukustannukset olivat 342 €/opiskelija, mikä vastaa lähes suurten kaupunkien keskiarvoa 348 €/opiskelija. Todellisuudessa ruokailukustannus pitäisi kirjata hieman pienempänä, koska Jyväskylässä ruokailun hinta sisältää ruokasalien tilakustannukset, joita ei pitäisi sisällyttää kustannuksiin tässä tilastossa.

Kuvio 7a. Sisäinen hallinto 2009–2015 (€/opiskelija)

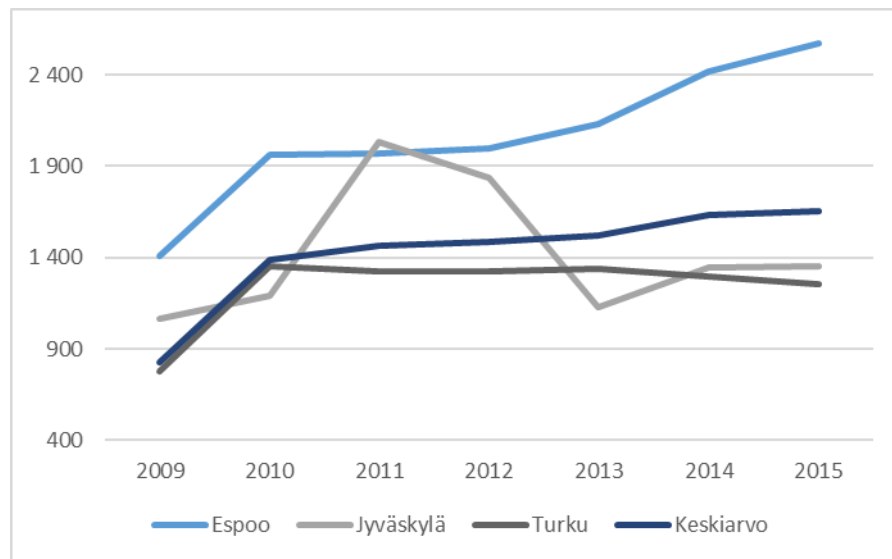
Kuvio 7b. Sisäinen hallinto 2009–2015, 2009 = 100

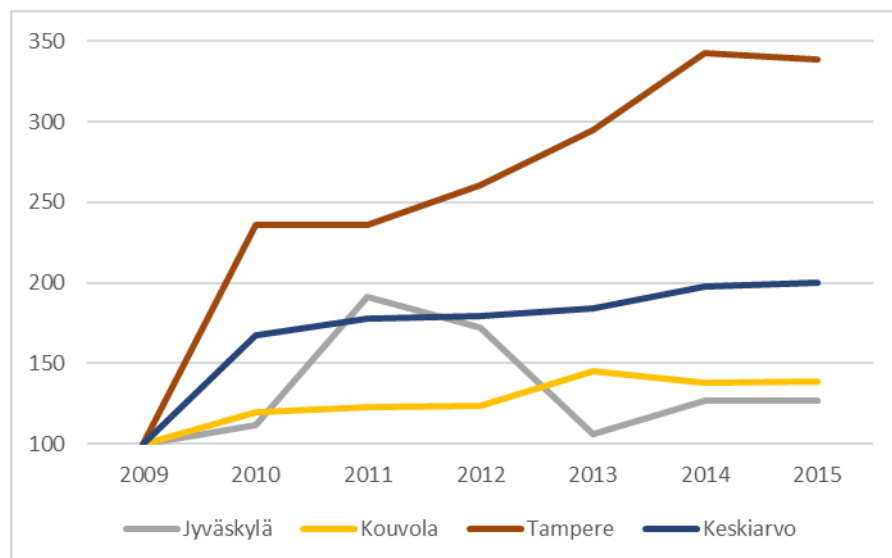
Jyväskylän lukiokoulutuksen lasku vuosina 2010–2011 ja äkillinen nousu vuonna 2012 johtuu kustannusten luokittelun tarkistamisesta opetuksen ja sisäisen hallinnon välillä (vrt. kuviot 4a ja 4b).

Jyväskylän lukiokoulutuksen sisäisen hallinnon kustannukset vuonna 2015 olivat 1 188 €/opiskelija, joka on lähes kaksinkertainen suurten kaupunkien keskiarvoon (644 €/opiskelija verrattuna). Hämeenlinnasta ja Lahdesta saatujen tarkempien vertailutietojen perusteella näyttää siltä, että molemmista kaupungeista OPH:lle ilmoitetut kustannukset ovat merkittävästi liian pienet. On todennäköistä, että monen muunkin kaupungin tietojen kohdalla on samanlainen tilastointivirhe, jolloin suurten kaupunkien keskiarvo näyttää liian alhaiselta. Toinen eroa selittävä seikka on se, että koulutuskuntayhtymässä kaikki kuntayhtymän yhteisen hallinnon ja tukipalveluiden kustannukset tulevat täysimääräisesti oppilaitosten/tulosalueiden maksettavaksi, kun taas kunnissa kaikkia tällaisia kustannuksia ei välttämättä täysimääräisesti lukioiden kirjanpitoon/tilinpäätökseen.

Kuvio 8a. Kiinteistöjen ylläpito 2009–2015 (€/opiskelija)

Kuvio 8b. Kiinteistöjen ylläpito 2009–2015, 2009 = 100

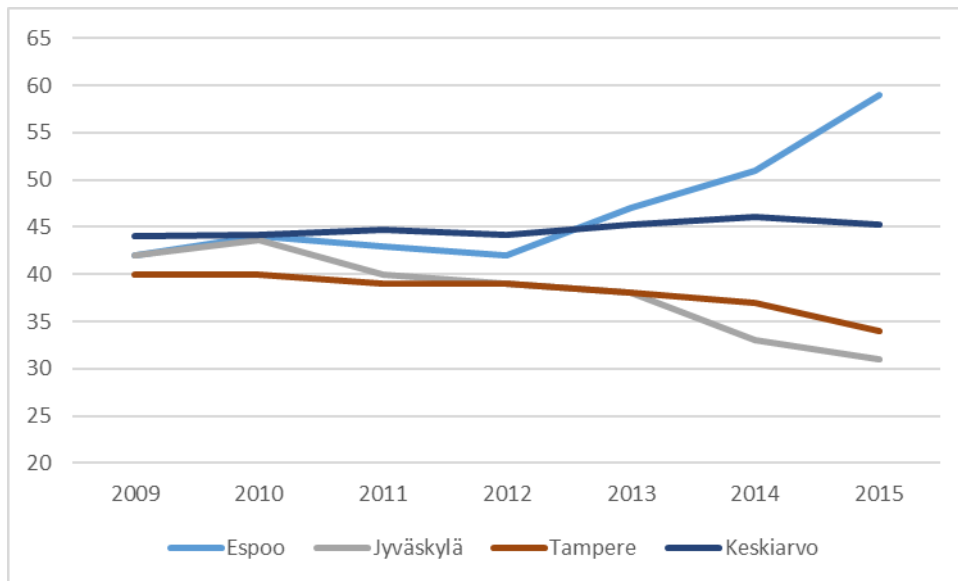

Kiinteistöjen ylläpidon kustannuksia lasketaan OPH:n tilastoissa kahdella tavalla: (1) siten, että kustannuksiin sisältyvät sisäisten vuokrien pääomakustannukset ja (2) siten, ettei kustannuksiin sisälly sisäisten vuokrien pääomakustannuksia. Kuvioiden 8a ja 8b luvut sisältävät sisäisten vuokrien pääomakustannukset. Jyväskylän lukiokoulutuksen vuoden 2015 kiinteistöjen ylläpidon kustannukset olivat selvästi alle suurten kaupunkien keskiarvon. Liitteessä 2 on käsitelty tarkemmin lukiokoulutuksen kiinteistökustannuksia ja niihin vaikuttamista.

Liitteessä 3 on pylväskaaviot, joista ensimmäisessä on kuvattu kaupungeittain ja toimintoittain opiskelijakohtaisten kustannusten kehittyminen vuosina 2009–2015 euromääräisesti ja toisessa toimintojen kustannusten prosentuaaliset osuudet vuosittain.

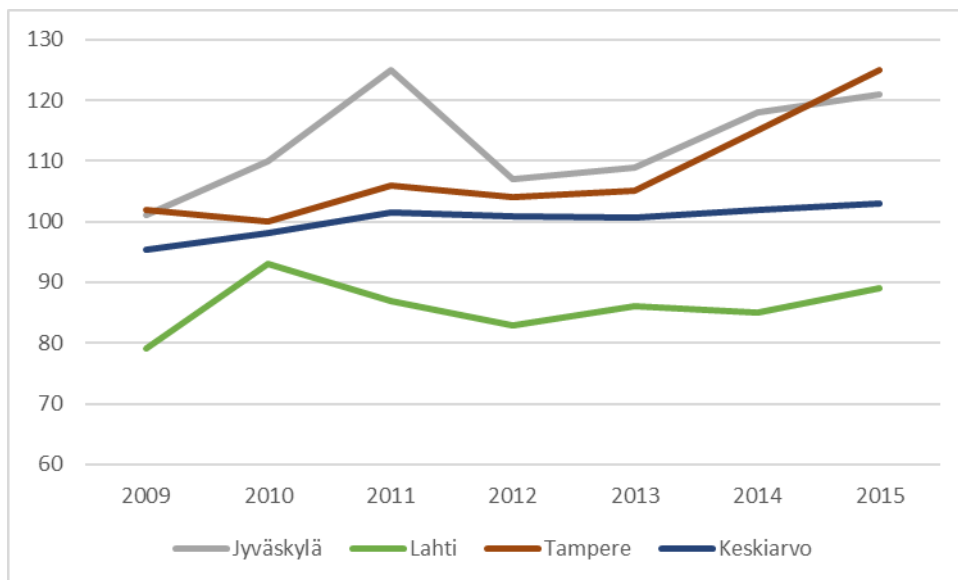
3.3. Opiskelijakohtaiset opetustunnit ja opetustunnin kustannukset 2009–2015

Kuvio 9. Opiskelijakohtaiset opetustunnit (Lähde: OPH: raportti k06f6mos, 16.2.2017)

Jyväskylän lukiokoulutus oli lähellä suurten kaupunkien keskiarvoa vuosina 2009 ja 2010, mutta sen jälkeen se on erkaantunut selvästi keskiarvosta. Tampereen kehitys on hyvin lähellä Jyväskylän tilannetta.

Kuvio 10. Opetustunnin kustannukset (Lähde: OPH:n raportti k06f6mos, 16.2.2017)

Opetustunnin kustannuksen kalleudessa Jyväskylän lukiokoulutus on sijoittunut vuosittain ensimmäiseksi tai toiseksi. Kehitys on ollut samansuuntaista Tampereen kanssa.

3.4. Lukiokoulutus vuonna 2015

OPH:n tilasto toteutuneista kustannuksista ja valtionosuusrahoituksesta

Taulukko 5. Toteutuneiden kustannusten ja valtionosuuden laskennallisten perusteiden vertailu vuonna 2015 (Lähde: OPH: raportti k06g6os, 16.2.2017; jakajana käytetty opiskelijamäärä ei sisällä aikuisopiskelijoita)

Koulutuksen järjestäjä	Valtion-		Edell. erotus, €/op.	Yksikkö-hinta-rahoituksen osuus, %	Oma rahoitus
	Toteutuneet kustannukset, €/op.	osuuden laskenn. peruste, €/op.			
Espoon kaupunki	7 885	5 543	2 343	70	11 622 713
Helsingin kaupunki	6 537	5 795	742	89	6 142 510
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	6 250	5 646	604	90	1 542 621
Kouvolan kaupunki	7 550	5 923	1 627	78	2 184 641
Kuopion kaupunki	6 269	5 853	416	93	959 344
Lahden kaupunki	5 907	5 860	47	99	87 980
Oulun kaupunki	6 455	5 767	688	89	2 872 835
Tampereen kaupunki	6 099	5 610	490	92	1 651 622
Turun kaupunki	6 122	5 642	480	92	1 761 905
Vantaan kaupunki	5 629	5 632	-3	100	-12 319
Yhteensä	6 498	5 708	790	88	28 813 855

Vain Vantaan kaupunki pystyy taulukon 5 mukaan järjestämään lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksella. Lahden kaupunki pääsee hyvin lähelle Vantaata. Jyväskylän koulutuskuntayhtymällä yksikköhintärahoituksen osuus toteutuneista kustannuksista on 90 %, jolla kuntayhtymä sijoittuu kuudenneksi tässä vertailussa (omaa rahoitusta opiskelijaa kohti 604 euroa).

OPH:n tilasto lukiokoulutuksen käyttökustannuksista toiminnoittain

Taulukko 6. Lukiokoulutuksen käyttökustannukset toiminnoittain vuonna 2015 (€/opiskelija; lähde: OPH: raportti k06z6os, 16.2.2017)

Koulutuksen järjestäjä	Sisäinen			Kiint. ylläpito	Yhteensä
	Opetus	Ruokailu	hallinto		
Espoon kaupunki	4 813	420	834	2 556	8 629
Helsingin kaupunki	4 706	356	575	2 066	7 704
Jyväskylän koulutuskuntayhtymä	3 800	342	1 235	1 392	6 770
Kouvolan kaupunki	5 398	394	486	1 510	7 795
Kuopion kaupunki	4 700	373	481	1 530	7 084
Lahden kaupunki	4 613	307	288	1 345	6 554
Oulun kaupunki	4 736	294	671	1 613	7 349
Tampereen kaupunki	4 309	324	700	1 918	7 250
Turun kaupunki	4 363	452	512	1 258	6 588
Vantaan kaupunki	3 995	218	575	1 408	6 227
Yhteensä	4 530	348	649	1 773	7 310

Toimintojen kustannuksia on käsitelty jo aikaisemmin kuvioiden 4a–8b yhteydessä.

Lukiokoulutuksen kustannukset yli 100 000 asukkaan kunnissa vuonna 2015

Kouluikkuna on Kuntaliiton ylläpitämä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tietokanta, joka sisältää toiminnan ja kustannusten vertailutietoa kuntien ja kuntayhtymien päätöksentekoa ja talousarvion valmistelua varten. Kouluikkunaan on tallennettu tietoja opetusryhmäkoosta, vähimmäistuntimääristä, opettajien kelpoisuuksista ja avustajien sekä oppilas- ja opiskelijahuoltohenkilöstön määristä, kouluverkon laajuudesta, kiinteistöjen ylläpidosta ja niihin liittyvistä pääomakustannuksista sekä kustannusten jakautumisesta eri toimintojen välillä. Lisäksi Kouluikkunassa on tietoja muun muassa peruskoulun ja lukion päättäneiden sijoittumisesta jatkokoulutukseen, lukiokoulutuksen keskeyttäneiden määristä ja koulutustakuun toteutumisesta.

Kouluikkunan tietoihin liittyy puutteita, sillä monet kunnat tallentavat tietokantaan eri tavoin laskettuja lukuja, monia olennaisiakin tietoja puuttuu ja muutamien kuntien tiedot vaihtelevat vuosien välillä niin paljon, että sitä ei toiminnan todellisilla muutoksilla voida selittää. Jyväskylän koulutuskuntayhtymän lukiokoulutuksen osalta Kouluikkunaan on tallennettuna vain vuoden 2015 tiedot.

Kuntaliitto julkaisi vuoden 2017 alussa Kouluikkunan tietoihin perustuvan raportin *Perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kustannuskehitys vuonna 2015*. Siinä todetaan, että vuonna 2015 lukiokoulutuksen opiskelijakohtaiset kokonaiskustannukset yli 100 000 asukkaan kunnissa olivat keskimäärin 7 235 €/opiskelija (7 267 €/opiskelija vuonna 2014, muutos -0,4 %). Kustannuksissa ovat mukana poistot, arvonalentumiset ja sisäisiin vuokriin sisältyvät pääomakustannukset. Kun kustannuksia tarkasteltiin ilman poistoja, arvonalentumisia ja sisäisiin vuokriin sisältyviä pääomakustannuksia, lukiokoulutuksen keskimääräiset kustannukset yli 100 000 asukkaan kunnissa olivat 6 426 €/opiskelija (6 513 €/opiskelija vuonna 2014, muutos -1,0 %).

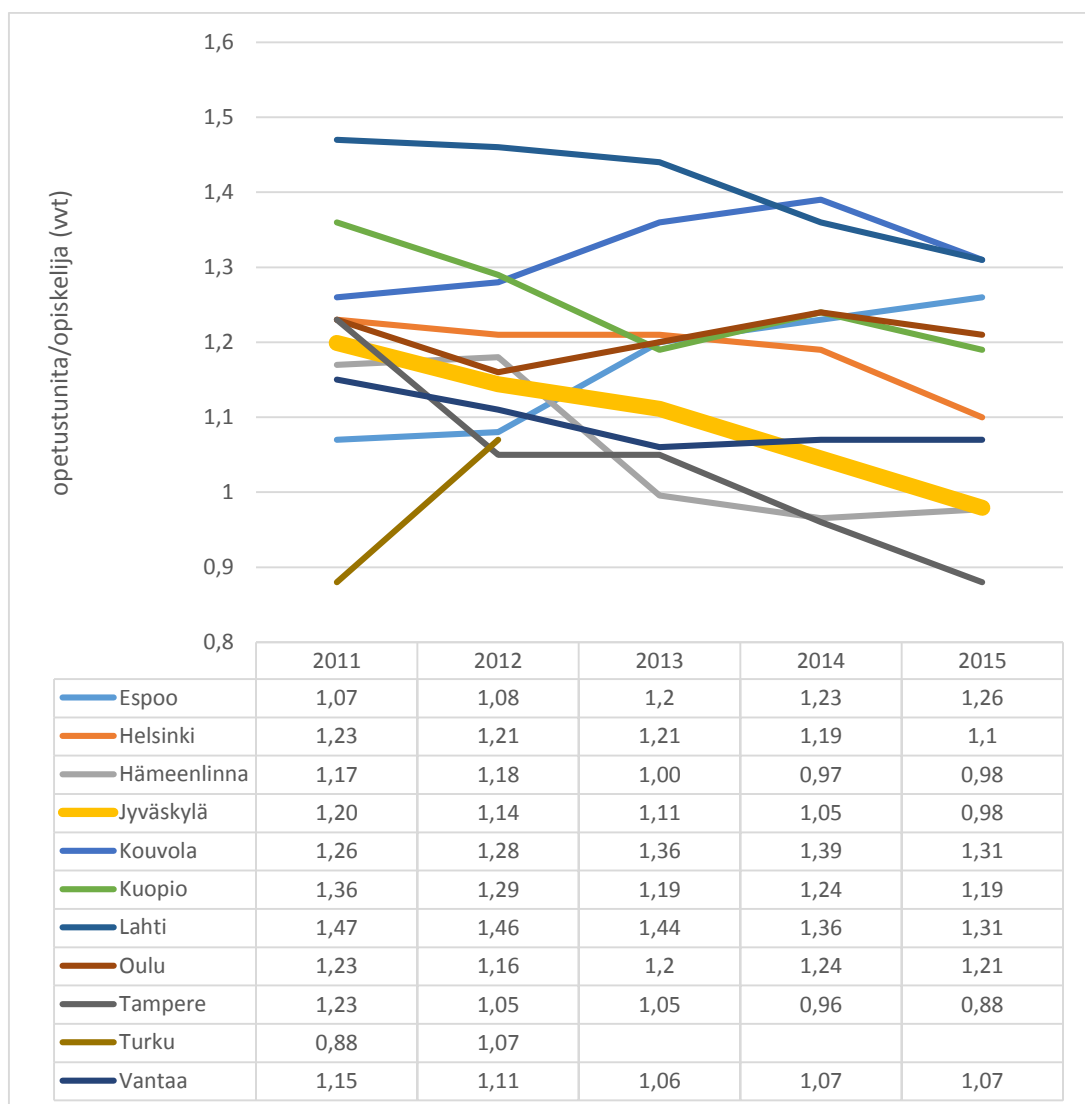
Vuonna 2015 yli 100 000 asukkaan kuntakokoryhmässä opetuskustannukset olivat 4 469 €/opiskelija (keskimäärin 63,8 % kaikista toimintakustannuksista), ruokailukustannukset 340 €/opiskelija (4,8 %), sisäinen hallinto 565 €/opiskelija (8,0 %) ja kiinteistö-kustannukset 1 593 €/opiskelija (22,3 %). Em. kiinteistö-kustannuksiin sisältyvät sisäisten vuokrien pääomakustannukset olivat keskimäärin 730 €/opiskelija eli 46,3 % kiinteistöjen kokonaiskustannuksista. Kategoriat muu oppilashuolto ja pienet hankkeet muodostivat yhdessä alle prosentin kokonaiskustannuksista.

Lukiokoulutuksen opetusresurssit vuosiviikkotunteina ja opetuksen kustannukset

Kuviossa 11 on esitetty suurten kaupunkien päivälukioiden opiskelijakohtainen opetus vuosiviikkotunteina (vvt) vuosina 2011–2015. Tunteihin sisältyvät lukiokoulutuksen luokkaopetustunnit mukaan lukien oppilaanohjaus. Tunteihin ei sisälly tukiopetusta, demonstraatioiden valmistelu- tai muita tunteja, jotka eivät ole varsinaista luokkaopetusta. Opetuksen vuosiviikkotunnit saadaan kertomalla opetettavien kurssien määrä lukiokertoimella 1,1 silloin, kun kysymys on tavanomaisista kontaktiopetuksena opetettavista kokonaisista kursseista. OVTES:n mukaan näin määritellään opettajan palkanmaksun perusteena oleva vuosiviikkotuntimäärä, kuten alaluvussa 2.2 on kuvattu. Jos lukioissa opetetaan soveltavia kursseja, joiden laajuus ei ole 38 tuntia tai jos joillakin kursseilla on sovittu 38 tuntia pienemmästä kontaktiopetuksen määrästä, opetuksen tunnusluku vvt/opiskelija ei ole täsmälleen yhtä kuin 1,1 * kurssit/opiskelija. Useiden kaupunkien

kohdalla näyttää olevan tällaisia pieniä poikkeamia Kouluikkunan aineistossa. Poikkeamat selittänee suurimmaksi osaksi se, että Kouluikkunan ohjeiden mukaan vvt-tilastoon tunnit lasketaan kahden lukuvuoden painotettuna keskiarvona, kun taas kurssit pitäisi laskea tilivuonna todellisuudessa alkaneista kursseista, minkä tiedon tuottaminen tarkasti on huomattavasti työläämpää.

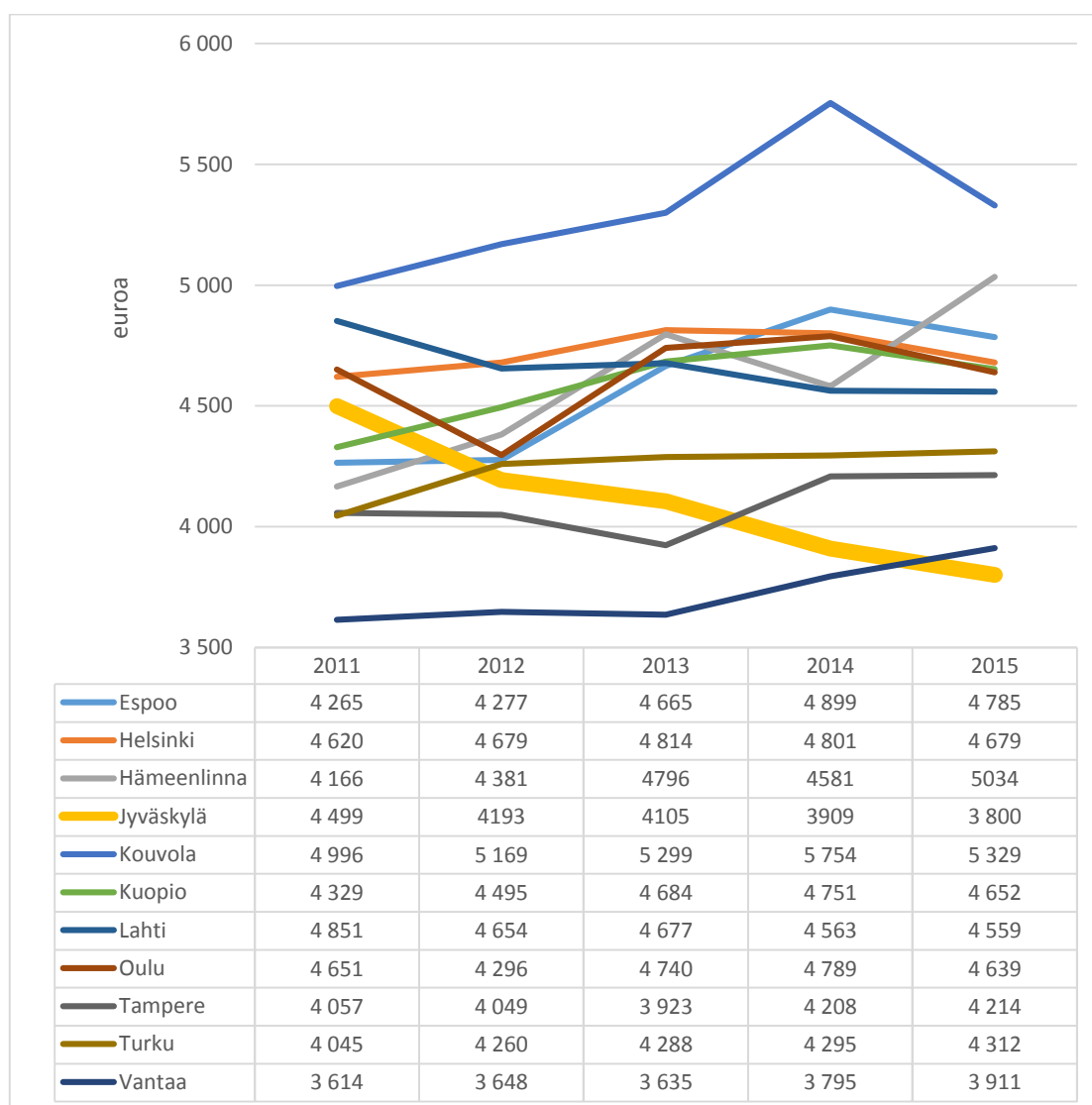
Kuvio 11. Suurten kaupunkien päivälukioiden opetustunnit/opiskelijat vuosiviikkotunteina (sis. lukiokertoimen 1,1) vuosina 2011–2015. Opiskelijamäärinä peräkkäisten vuosien keskiarvo 20,9. (Lähde: Kouluikkuna; Jyväskylän tiedot tulosaluejohtajan tuntikehyspäätöksistä, Hämeenlinnan tiedot laskettu Kaurialan lukion tiedoista vuosina 2011–2014 sekä Kaurialan ja Hämeenlinnan lyseon tiedoista vuonna 2015. Muutama Kouluikkunan tieto on laskettu kertomalla sinne raportoitu kurssimäärä/opiskelija lukiokertoimella 1,1 samoin kuin Hämeenlinnan tiedot).

Varsinaiseen opetukseen käytettiin Kouluikkunaan tietonsa ilmoittaneissa yli 100 000 asukkaan kunnissa keskimäärin 1,16 vvt/opiskelija vuonna 2015. Jyväskylän tunnusluku 0,98 vvt/opiskelija oli siis selvästi pienempi kuin suurten kaupunkien keskiarvo vuonna 2015.

Kuviossa 12 esitetään opetuksen kustannusten kehitys suurten kaupunkien lukioissa (sis. aikuisten lukiokoulutus) vuosina 2011–2015 (osittain sama informaatio on kuviossa 5a sivulla 21). Yli 90 % näistä opetuksen kustannuksista on palkkoja ja vajaa 10 % muita suoraan opetukseen kohdistuvia kustannuksia (opetusmateriaaleja, kuljetuskustannuksia tms.). Vuokrat ja muut tilakustannukset sekä hallintokulut eivät sisälly opetuksen kustannuksiin.

Kuvio 12. Suurten kaupunkien lukioiden opetuksen kustannukset vuosina 2011–2015 (€/opiskelija). Sisältää aikuisten lukiokoulutuksen. (Lähde: Kouluikkuna; Jyväskylän ja Hämeenlinnan tiedot suurimmaksi osaksi Opetushallituksen kustannustietokannasta).

Yli 100 000 asukkaan kaupungeissa opetukseen kului keskimäärin 4 469 €/opiskelija vuonna 2015. Jyväskylän 3 783 €/opiskelija on suurten kaupunkien pienin. Huomiota herättää seikka, että opiskelijaa kohti lasketuissa opetuksen kustannuksissa kaupunkien järjestys on osittain erilainen kuin päivälukioiden opetustunneissa (esimerkiksi Tampereen muutos vuodesta 2014 vuoteen 2015 näyttää risti-riitaiselta). Osa eroista voi selittyä aikuisten lukiokoulutuksen osuudella ja osa sillä, että eri koulutuksen järjestäjät tilastoivat tässä kohdassa kustannuksia eri

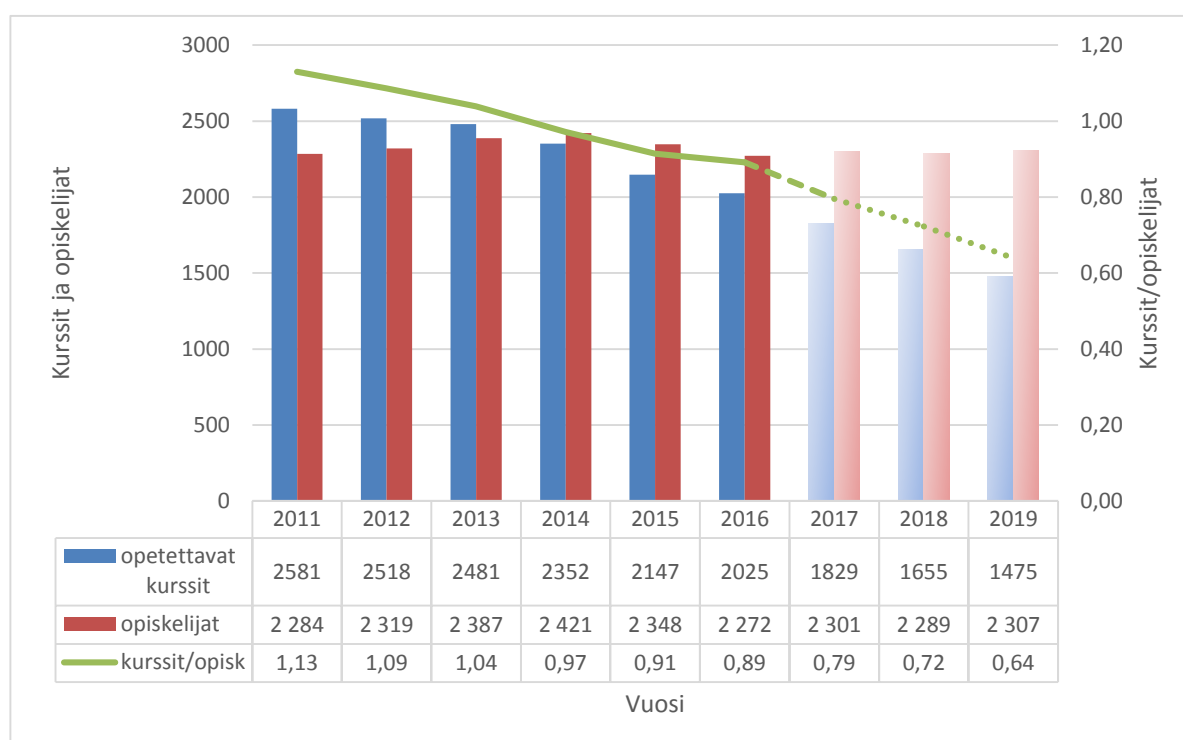
tavoin, joten täsmällinen vertailu vaatisi tarkempaa perehtymistä eri koulutuksenjärjestäjien kustannusrakenteisiin. Molemmat mittarit indikoivat kuitenkin selkeästi sitä, että Jyväskylän lukiokoulutuksen opiskelijaa kohti lasketut opetusresurssit ovat suurten kaupunkien pienimpiä. Tämä johtopäätös on sopuinnussa myös alaluvussa 3.1 esitetyn Tilastokeskuksen toimintakulut/opiskelijat tilaston kanssa.

Opetuksen kustannusten ja määrän vertailu Hämeenlinnaan ja Lahteen

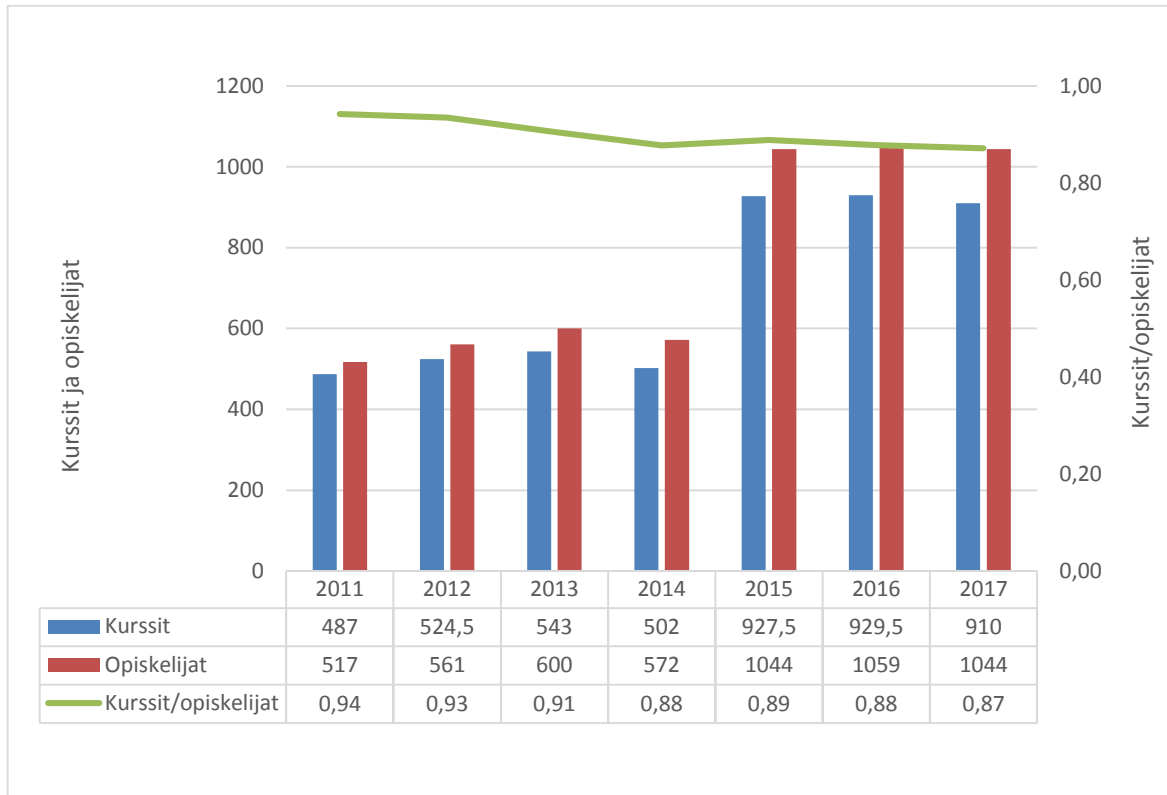
Kuvioissa 11 ja 12 näkyvät Jyväskylän, Hämeenlinnan ja Lahden opetuskustannukset. Jyväskylän opiskelijakohtaiset kustannukset ovat näistä kolmesta pienimmät vuonna 2015. Hämeenlinnan kustannukset tosin sisältänevät rehtorien palkat, joista suurin osa pitäisi tilastoida sisäiseen hallintoon. Tällä korjauksella Hämeenlinnan kustannukset lähenisivät Jyväskylää. Näiden kahden kustannusten pitäisi olla varsin lähellä toisiaan, koska opetetut vuosiviikkotunnit/opiskelija (tai kurssit/opiskelija) vuonna 2015 ovat lähes täsmälleen samat.

Kuvion 11 opetettujen opiskelijakohtaisten vuosiviikkotuntien vertailua täydennetään tässä näille kolmelle kaupungille erikseen kuvatuilla aikasarjoilla opetetut kurssit / opiskelija (kuvio 13 on lähes sama kuin kuvio 3). Molempien tilastojen informaatio sisältö on olennaisesti sama, koska opetuksen vuosiviikkotunnit saadaan kurssimäärästä lukioker-toimella 1,1, ellei lukiossa ole merkittävää määrää tavanomaisesta kontaktiopetuksen tuntimäärästä poikkeavia kursseja.

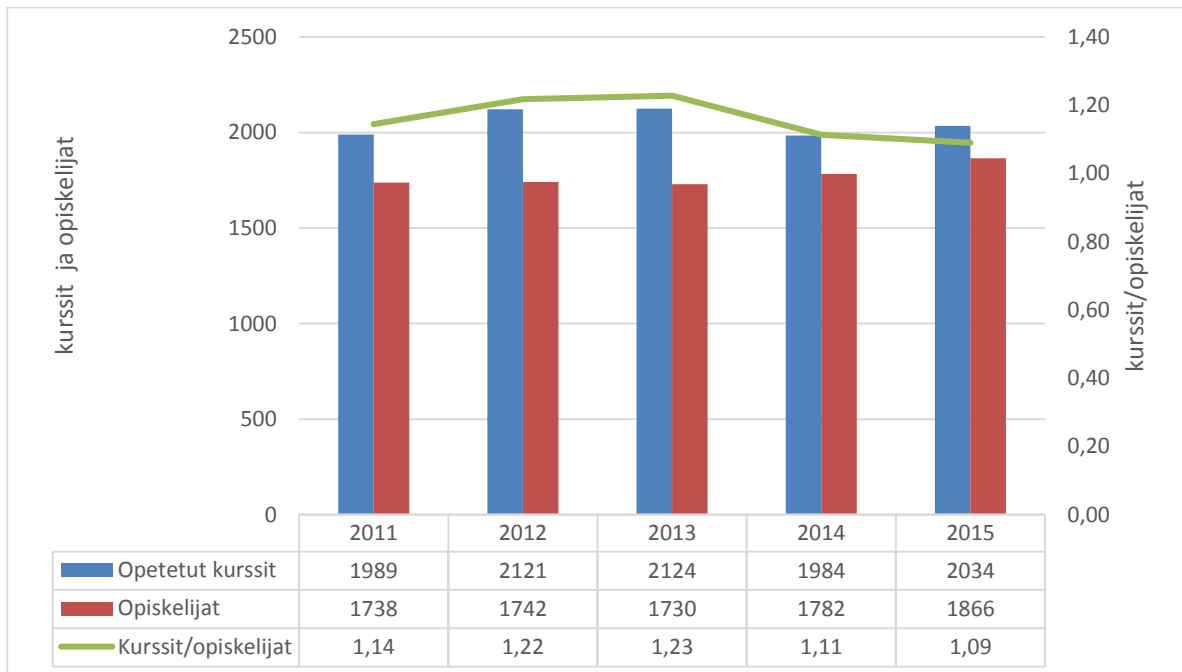
Kuvio 13. Jyväskylän päivälukioiden opiskelijat ja opetetut kurssit 2011–2019 (Lähde: tulosaluejohtajan päivitetty tuntikehyspäätökset ja OPH:lle tilastointipäivinä lähetetyt opiskelijamäärät (20.1. ja 20.9. pain.ka.). Vuodet 2017-2019 arvioitu talousarvion 2017 ja taloussuunnitelmien 2018-2019 opetuksen palkkojen perusteella käyttäen kurssin hintana 2500 €)

Kuvio 14. Hämeenlinnan suurten päivälukioiden opetustunnit/opiskelijat vuosina 2011–2015. (Lähde: Kaurialan lukion tiedot vuosilta 2011–2014 sekä Kaurialan ja Hämeenlinnan lyseon tiedot vuodelta 2015).

Kuvio 15. Lahden kaupungin päivälukioiden opiskelijat ja opetetut kurssit 2011–2015 (Lähde: kurssimäärät Kouluikkuna; opiskelijamäärät OPH 20.1. ja 20.9.)

Edellisistä aikasarjoista nähdään, että Jyväskylän opiskelijakohtaisten opetusresurssien ja kurssitarjonnan määrä on laskenut systemaattisemmin ja jyrkemmin kuin Lahdessa ja Hämeenlinnassa. Kurseilla tai vuosiviikkotunneilla mitattuna Hämeenlinna on kutakuinkin samassa lukemassa Jyväskylän kanssa vuonna 2015. Vuodesta 2015 eteenpäin projisoitu kehitys on huolestuttavaa: Lahden ja Hämeenlinnan resurssien lasku näyttäisi tasaantuvan, kun Jyväskylän laskunopeus kiihtyy vuodesta 2016 alkaen, jos opetuksen resursseja joudutaan leikkaamaan vuoden 2017 talousarvion sekä vuosien 2018 ja 2019 taloussuunnitelmien mukaisesti. Näyttää siltä, että jo vuonna 2017 Jyväskylän opetusresurssit ovat selkeästi suurten kaupunkien heikoimmat ja kuilu muihin kasvaa nopeasti vuosina 2018 ja 2019.

4. Lukiokoulutuksen johtamisjärjestelmä ja kehittämismahdollisuudet

Kuten luvussa 2 todettiin, säädöksissä ei määrätä lukioiden johtamisesta muuta, kuin että lukiossa tulee olla rehtori. OVTES:in mukaan rehtorin tehtäviä voidaan hoitaa kolmella eri tehtävänimikkeellä, joiden työehdot poikkeavat jonkin verran toisistaan:

- *rehtori* (rehtorin virkaan valittu, kokonaistyöaika, opetusta päivälukiossa 152–418 tuntia/vuosi ja aikuislukiossa 132–363 tuntia/vuosi),
- *apulaisrehtori* (apulaisrehtorin virkaan valittu, kokonaistyöaika, opetusta vähintään 418 tuntia tai paikallisista erityisolosuhteista johtuen 304 tuntia/vuosi) ja
- *luottamusapulaisrehtori* (lehtorin virassa tai tuntiopettajan virkasuhteessa, jonka ohessa hoitaa osin hallinnollisia tehtäviä, joista luetaan sovittu tuntimäärä osaksi opettajan opetusvelvollisuutta. Opetusvelvollisuustyöajassa, valitaan koulun henkilöstön keskuudesta.)

Eri rehtorinimikkeiden käyttö ei ole valtakunnallisesti yhtenäistä: luottamusapulaisrehtoria saatetaan kutsua apulaisrehtoriksi tai vararehtoriksi ja virassa olevaa apulaisrehtoria voidaan joissakin kunnissa kutsua vararehtoriksi. Perinteisesti vararehtori tarkoittaa pienhköissä lukioissa rehtorin varahenkilönä toimivaa opettajaa, jolle ei ole rehtorin sijaisamisen lisäksi osoitettu juurikaan muita hallinnollisia tehtäviä.

Rehtoreiden tehtäviin ja lukiokoulutuksen järjestämisessä tarvittavaan rehtorityön määrään vaikuttavat olennaisesti (ks. myös OVTES osio B 10 § soveltamisohje):

- opiskelijamäärä
- henkilöstön määrä
- lukion erityistehtävät (IB, urheilu, musiikki yms. painotukset)
- fyysinen toimintaympäristö (esimerkiksi fyysisten toimipisteiden lukumäärä, rakennushankkeet ja väistötilat, käytössä olevat tietojärjestelmät)
- muiden toimijoiden hallintovastuut (esimerkiksi budjettivastuullinen tulosaluejohtaja tai vastaava, opot, koordinaattorit, koulutussuunnittelijat, erilaiset kehittämisspälliköt, muualta tuotetut hallintopalvelut esimerkiksi talous- ja henkilöstö yms.)

Seuraavassa kuvataan lyhyesti Jyväskylän lukiokoulutuksen johtamista sekä tehdään yleistasoista vertailua Lahden ja Hämeenlinnan lukiokoulutuksiin. Vertailussa on otettava huomioon, että selvitystyöryhmän aikataulu (ottaen huomioon muiden koulutuksen järjestäjien omat kiireet) ei sallinut syvällistä haastatteluihin tai vastaavaan perustuvaa benchmarking–työtä tai tietojen useampaan kertaan tarkistamista, vaan tiedot on koottu sähköpostikyselyillä Lahden ja Hämeenlinnan koulutuksen järjestäjien lukiokoulutuksen ja henkilöstöhallinnon toimijoilta, tilastotiedoista (OPH, Kouluikkuna, Tilastokeskus) ja koulutuksen järjestäjien www-sivuilta. Väärinymmärrysten ja -tulkintojen mahdollisuus on siis olemassa ja esitetyjä tietoja tuleekin pitää suuntaa antavina.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä lukiokoulutus muodostaa oman tulosalueensa, joka koostuu tulosaluejohdosta ja kolmesta lukiosta: Jyväskylän Lyseon lukiosta, Schildtin lukiosta ja Jyväskylän aikuislukiossa. Schildtin lukio toimii kahdessa fyysisesti eri toimipisteessä: Voionmaalla ja Viitaniemessä. Lyseon lukiossa toimii IB-lukio ja Schildtin lukiossa urheilulukio. Lukiokoulutus on elänyt voimakasta toimipisteiden tiivis-

tämistä koko 2010-luvun. Opiskelijoita on yhteensä noin 2 300. Jyväskylän koulutuskuntayhtymän lukioiden lisäksi Jyväskylässä toimii Jyväskylän yliopiston ylläpitämä Normaalikoulun lukio.

Lukiokoulutuksen johdossa on vuonna 2016 toiminut tulosaluejohtaja ja kehittämisspäälikkö sekä johdon sihteeri. Päivälukiolla on ollut kaksi rehtoria ja lisäksi toisella yksi apulaisrehtori (ja vuoteen 2016 asti yksi luottamusapulaisrehtori) ja toisella luottamusapulaisrehtori (vuoteen 2016 kolmas rehtori, jonka virka jätettiin täyttämättä viranhaltijan eläköidyttyä). Lisäksi aikuislukiolla on rehtori ja luottamusapulaisrehtori. Kaikki rehtorit luottamusapulaisrehtoreita lukuun ottamatta ovat toimineet tulosaluejohtajan alaisuudessa. Luottamusapulaisrehtoreita lukuun ottamatta kaikkien työpanos on kohdistunut kokonaan tai lähes kokonaan hallintoon (76 tai ei lainkaan opetustunteja vuodessa, viime vuosina ei lainkaan). Lyseon lukiossa myös luottamusapulaisrehtorin opetusvelvollisuudesta 16 tuntia koostuu apulaisrehtorin tehtävistä eli opetukseen jää pieni osa työajasta (0–30 %).

Lahdessa on neljä Lahden kaupungin ylläpitämää lukiota: Kannaksen lukiossa oli 724 opiskelijaa 20.9.2016, rehtori ja virka-apulaisrehtori (virka-apulaisrehtori opettaa käytännössä viisi kurssia eli 190 tuntia vuodessa, minkä lisäksi ohjaustunteja), Lahden lyseossa oli 826 opiskelijaa 20.9.2016, rehtori ja virka-apulaisrehtori. Rehtori toimii lisäksi Nastopolin lukion rehtorina ja tämän vuoksi apulaisrehtorin opetusvelvollisuus on huojennettu miltei pois. Nastopolin lukiossa on luottamustoiminen apulaisrehtori, joka hoitaa myös omon tehtäviä. Nastopolin lukiossa on noin 160 opiskelijaa (siirtyi viime elokuussa Lahden kaupungille kuntaliitoksen myötä). Tiirismaan lukiossa oli 407 opiskelijaa 20.9.2016, rehtori ja luottamustoiminen apulaisrehtori. Lahden kaupungin neljässä lukiossa on siis yhteensä kolme rehtoria, kaksi virka-apulaisrehtoria ja kaksi luottamusapulaisrehtoria ja opiskelijoita on noin 2 100. Kaupungin kaikissa lukioissa on yleislinja ja jokaisella on myös omat erityistehtävänsä: Kannaksessa kuvataide ja muotoilu sekä IB-linja, Lyseossa matemaattis-luonnontieteellinen sekä liikunta ja urheilu, Tiirismaalla musiikki sekä Nastopolin lukiossa tekniikkalinja. Lahdessa toimivat lisäksi yksityisten säätiöiden ylläpitämät Lahden Rudolf Steiner -koulun lukio ja Lahden yhteiskoulun lukio, jossa on myös aikuisluki.

Hämeenlinnan lukiokoulutus siirrettiin vuonna 2013 koulutuskuntayhtymä Tavastian ylläpidettäväksi samoin kuin naapurikuntien Lammin ja Hattulan (Parolan) lukiot. Lukion johtavan rehtorin tehtävä lakkautettiin vuoden 2014 tammikuussa. Siitä lähtien on kuntayhtymän johtaja toiminut johtavana rehtorina ja lukioliikelaitoksen johtajana. Samalla yhden lukion rehtorille määrättiin lukioiden pedagogisen rehtorin tehtävät. Hämeenlinnan keskustan läheisyydessä toimii kaksi yli 500 opiskelijan lukiota, joissa on rehtorit (opetustunteja 152 tuntia eli 3–4 kurssia vuodessa) ja apulaisrehtorit (opetustunteja 418 eli 10–11 kurssia vuodessa). Hämeenlinnan lyseon lukion rehtorin tehtäviin on yhdistetty myös Aikuislukion tehtävät ja Kaurialan lukion rehtorille edellä mainitut lukioiden pedagogisen rehtorin tehtävät. Lammin lukion (vähän yli 100 opiskelijaa) rehtorina toimii yläkoulun rehtori, jolta lukio ostopalveluna ostaa rehtorin työt. Lammilla on myös luottamustoiminen apulaisrehtori. Parolan lukio (noin 190 opiskelijaa) on Hattulan kunnassa, jossa kunta antaa lukion toimintaan lisärahoitusta 360 000 euroa vuodessa yksikköhintarahoituksen päälle. Parolan lukiossa on rehtori ja luottamusapulaisrehtori. Hämeenlinnassa ollaan parhaillaan kehittämässä rehtoreiden tehtävänkuvia. Tällä hetkellä ajatus on, että lukion rehtori toimii hallinnollisena rehtorina ja apulaisrehtori/luottamusapulaisrehtori pedagogisena rehtorina. Hämeenlinnan kaupunginvaltuusto on myös päättänyt, että

vuonna 2018 Kaurialan ja Lyseon lukiot yhdistetään ja sijoitetaan koulutuskuntayhtymä Tavastian Hattelmalan kampukselle ammatilliselta koulutukselta vapautuviin tiloihin, jotka kunnostetaan ja laajennetaan lukiolle sopiviksi. Tällöin syntyy noin 1 100 opiskelijan lukio. Yhdistäminen vaikuttanee lukioiden johtamisjärjestelmään.

Jyväskylän lukiokoulutuksen johdon (rehtorit, tulosaluejohtaja, kehittämispäällikkö) henkilöstökulut vuonna 2016 olivat yhteensä noin 1,0 milj. euroa (palkan sivukulut 35 % sisältäen lomarahat). Yhteistoimintaneuvotteluissa syksyllä 2016 Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä haettiin säästöjä myös lukiokoulutuksen johdosta. Kehittämispäällikön virka lakkautettiin ja tulosaluejohtajan tehtävä jätettiin vuoden 2018 helmikuuhun saakka täyttämättä (kuntayhtymän johtaja hoitaa oman työnsä ohella). Tulosaluejohtajan tehtävän täyttämättä jättäminen on tarkoitettu väliaikaisratkaisuksi sen selvittämiseksi, miten lukiokoulutuksen johdon kokonaisuus on toiminnallisesti ja taloudellisesti järkevintä toteuttaa. Lisäksi kaksi rehtorin virkaa (yksi kummastakin päivälukiosta) muutettiin apulaisrehtorin viroiksi. Apulaisrehtorit tulevat työskentelemään rehtoreiden alaisena. Apulaisrehtorin virkoihin ja luottamusapulaisrehtoreiden tehtäviin on tarkoitus sisällyttää tehtäväkuvan kokonaisuus huomioon ottaen tarkoituksenmukainen määrä opetusta. Rehtoreiden henkilöstökuluista kohdentuu näin jatkossa osa opetukseen. Kun rehtoreiden tehtävänkuvat on saatu tarkastettua muutoksia vastaaviksi, arvioidaan tehtäväkokonaisuuksien vaatavuuden vaikutus palkkaukseen (TVA). Lisäksi jo aiemmin vuonna 2016 yksi rehtorin virka on jätetty täyttämättä ja korvattu luottamusapulaisrehtorilla. Lukiokoulutuksen johdon sihteeri työskentelee vuonna 2017 osin koulusihteerinä. Vuodelle 2017 näillä toimilla on arvioitu saavutettavan yhteensä noin 140 000 euron säästö (14,5 % vuoden 2016 kustannuksista).

Vertailussa Hämeenlinnaan ja Lahteen selvisi, että syksyn 2016 yt-neuvotteluiden ja jo aiemmin eläköitymistä myötä tehtyjen rehtoritehtävien vähentämisen jälkeinen lukiokoulutuksen johdon henkilöstö, rehtoreiden määrä, jakautuminen rehtoreihin ja apulaisrehtoreihin sekä palkkataso Jyväskylässä on suunnilleen sama kuin vertailukohteissa. Rehtoreiden opetustuntien osalta Hämeenlinnassa ja Lahdessa noudatetaan OVTES:n tuntimääriä, Jyväskylässä rehtoreilla on vertailussa vähiten opetustunteja. **Merkittävä ero lukiokoulutuksen kustannustilastojen vertailussa löytyikin rehtoreiden henkilöstökulujen tilastoinnissa: Jyväskylässä rehtoreiden henkilöstökulut tilastoidaan käytännössä kokonaan sisäiseen hallintoon, kun taas ainakin Hämeenlinnassa rehtoreiden palkkausmenot tilastoidaan opetukseen. Lisäksi vuoteen 2017 asti Jyväskylän lukiokoulutuksessa on ollut kehittämispäällikön virka, jollaista vertailussa mukana olleilla koulutuksen järjestäjillä ei ollut, mikä osaltaan on lisännyt lukiokoulutuksen sisäisen hallinnon kustannuksia suhteessa kahteen muuhun verrokkiin.**

Jyväskylän lukiokoulutus -liikelaitos lakkautettiin vuoden 2016 lopussa. Tällä säästetään johtokunnan työskentelyn aiheuttama työ ja siihen liittyvät kulut. Vuoden 2017 alusta lähtien lukiokoulutusta ohjaava toimielin on kuntayhtymän hallitus. Koulutuskuntayhtymä Tavastiassa on meneillään vastaava muutosprosessi, jossa vuoden 2017 aikana lukio-liikelaitos lakkautetaan ja lukiot tulevat suoraan koulutuskuntayhtymän hallinnon alaisuuteen. Hämeenlinnassa on arvioitu lukioliikelaitoksen johtokunnan maksaneen lukioille 30 000 euroa vuodessa, mikä jatkossa säästetään. Jyväskylässä hallintokuluihin kohdentuva säästö erillisen johtokunnan lakkauttamisesta on suunnilleen samaa tasoa.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymän lukiokoulutuksessa vuoden 2017 aikana yhtenä tavoitteena on hallintopalveluiden osalta löytää tavat hyödyntää maksimaalisesti koulutuskuntayhtymän yhteisiä palveluita. Tämä tavoite liittyy olennaisesti koulutuskuntayhtymässä meneillään olevaan organisaatiouudistukseen.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä lukioiden rehtoreiden kesken työnjakoa on tehty siten, että kunkin lukion varsinainen rehtori toimii henkilöstön esimiehenä ja apulaisrehtorit vastaavat mm. lukujärjestyssuunnittelusta. Rehtoreiden välisen työnjaon kehittämistä jatketaan osana meneillään olevaa organisaatiouudistusta. Yksittäisenä havaintona voidaan nostaa esiin se, että tällä hetkellä henkilöesimiestehtäviä hoitavalla rehtorilla on toiminnan ja talouden johtamisvastuiden lisäksi nykyisellä henkilöstömäärällä noin 70 alaista. **Jatkossa koulutuskuntayhtymän organisaatorakenneuudistuksen yhteydessä yksi lukion johtamisjärjestelmän kehittämismahdollisuus voisi olla esimiestyön uudelleen järjestelyn vaihtoehtojen selvittäminen.**

Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä on jo toteutettu merkittäviä kustannuksia alentavia muutoksia lukiokoulutuksen johtamisjärjestelmässä, joiden kustannussäästöt tulevat täysimääräisesti näkyviin vasta vuoden 2018 budjetissa. Selvitysr ryhmän vertailu Lahteen ja Hämeenlinnaan osoitti tehtyjen muutosten johtavan samaan suuntaan muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi koulutuskuntayhtymässä on parhaillaan menossa sisäinen organisaatiouudistus, joka tulee vaikuttamaan mm. hallinto- ja tukipalveluiden organisoimiseen sekä johtamisjärjestelmään.

5. Jyväskylän lukiokoulutuksen kehittämisen vaihtoehtoja

Mikäli Jyväskylä haluaa tarjota lukiolaisilleen muihin kaupunkeihin verrattuna kohtuulliset lähtökohdat ylioppilaskokeisiin ja jatko-opintoihin, olisi opetusresurssien lasku pysäytettävä vuoden 2016 tai vähintään vuoden 2017 tasolle (vrt. kuviot 3 ja 13 sivuilla 5 ja 30). Tässä prosessissa seuraavat asiat vaativat lisäselvityksiä:

- Miten Vantaan kaupunki ja Lahden kaupunki kykenevät järjestämään lukiokoulutuksen yksikköhintarahoituksella (vrt. taulukko 5 sivulla 26)? Näiden kaupunkien tilanteeseen olisi syytä tutustua ja perehtyä tarkemmin.
- Jyväskylän lukiokoulutuksen hallintoa on jo tiivistetty. Onko sitä edelleen mahdollista tehostaa rehtoreiden tehtävien uudelleen järjestelyllä ja työpanoksen kohdistamisella opetukseen (vrt. luku 4 sivuilla 33–36)?
- Jyväskylän lukiokoulutuksen opetustunnin kustannukset ovat korkeat suhteessa kymmenen suurimman kaupungin keskiarvoon (kuvio 10 sivulla 25). Tätä osaltaan selittänee se, että opetettavien kurssien määrän pienentyessä muihin tehtäviin kuin kurssien opetukseen käytettävän ns. lukioresurssin suhteellinen osuus henkilöstökuiluista kasvaa, koska lukioresurssia ei ole sidottu opetettavien kurssien määrään vaan lukion kokonaisopiskelijamäärään. Tästä huolimatta olisi syytä paneutua tarkemmin opetusresurssin käyttöön, koska Jyväskylä on ollut vuosina 2009–2015 OPH:n tilastojen mukaan vuosittain kallein tai toiseksi kallein opetustunnin kustannuksissa.

Lukiokoulutuksen yksi haaste on opiskelupaikkojen täyteen saaminen: paikkoja on enemmän kuin lukiokoulutukseen halukkaita opiskelijoita. Samalla lukiokoulutukseen tullaan osin puutteellisilla pohjatiedoilla (keskiarvorajaa ei ole). Puutteellisilla pohjatiedoilla lukiokoulutuksen aloittaminen johtaa helposti koulutuksen keskeyttämiseen. Tätä Jyväskylän kaupunki voisi tukea rakentamalla peruskoulun päättävien nivelvaiheeseen malleja, joissa ensimmäisiä lukiokursseja pääsisi aloittamaan jo peruskoulun päättövaiheessa. Lukiokoulutus sitoutuisi hyväksi lukemaan päättövaiheessa suoritettut kurssit osaksi lukion oppimäärää. Jos osa opiskelijoista suorittaisi alkuvaiheen kurssit jo peruskoulun päättövaiheessa, se pienentäisi lukiokoulutuksessa ryhmäkokoja tai antaisi laajamittaisesti toteutuessaan mahdollisuuksia suunnata opetusresursseja syventävien kurssien suuntaan. Samalla opiskelijoilla olisi parempi lähtötaso heidän aloittaessaan lukion pakolliset kurssit.

Yksi mahdollisuus tukea jyväskyläläisten nuorten toiseen asteen kouluttautumista voisi toisaalta olla erillisen kesälukukauden järjestäminen. Kesälukukaudella voitaisiin tarjota toisen asteen koulutukseen soveltuvia kursseja, esimerkiksi taito- ja taideaineita, kielten suullisen kielitaidon kursseja yms., jotka voitaisiin hyväksi lukea kaikille toisen asteen opiskelijoille osaksi tutkintoja. Kesälukukauden järjestäminen tarjoaisi kesätyökampanjan ohella toisenlaisen mahdollisuuden tarjota nuorisolle mielekästä kesätoimintaa.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymässä on meneillään Omalle polulle korkeakouluun – hanke. Tässä hankkeessa tuetaan siirtymistä toisen asteen koulutuksesta korkeakouluun. Voitaisiin selvittää, voisiko kaupunki tukea kyseisen hankkeen kautta opintojen hankkimista korkeakouluilta, parantaa ja nopeuttaa opiskelijoiden sijoittumista jatko-opintoihin ja siten vahvistaa Jyväskylän profiilia korkeakoulutuksen kaupunkina.

6. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Selvitystyöryhmä ehdottaa, että Jyväskylän kaupunki harkitsisi Jyväskylän lukiokoulutuksen rahoittamista siten, että vuoden 2016 opetusresurssin taso voitaisiin säilyttää. Vuoden 2016 tilinpäätöksen, vuoden 2017 talousarvion ja vuosien 2018–2019 taloussuunnitelmien perusteella arvio vuodelle 2017 tarvittavasta rahoituksesta on noin 370 000 euroa, vuodelle 2018 noin 820 000 euroa ja vuodesta 2019 alkaen vuosittain noin 1 275 000 euroa. Näiden arvioiden perusteella lukiokoulutuksen olisi mahdollista saavuttaa talouden tasapaino vuonna 2019, kun samanaikaisesti kuntayhtymä ja lukio-koulutus toteuttavat organisaatiouudistusta sekä toiminnan ja talouden sopeuttamisohjelmaa. Nämä arviot perustuvat siihen, että opiskelijamäärät ja valtionosuusrahoituksen perusteet toteutuvat nykyisten oletusten mukaisina.

Mikäli opetusresurssi haluttaisiin nostaa asteittain vuoteen 2019 mennessä vuoden 2015 tasolle, rahoitusta tarvittaisiin vuodelle 2017 noin 370 000 euroa, vuodelle 2018 noin 1 050 000 euroa ja vuodesta 2019 alkaen vuosittain noin 1 750 000 euroa.

Sopeuttamisohjelman ensimmäisen vaiheen lukiokoulutuksen sisäiseen hallintoon kohdentuvat toimenpiteet astuvat voimaan pääasiassa kesän 2017 alussa ja niiden taloudelliset vaikutukset näkyvät täysimääräisinä vuoden 2018 talousarviossa. Samaan aikaan organisaatiouudistuksen yhteydessä tarkastellaan koko koulutuskuntayhtymän johtamisjärjestelmää ja yhteisten palveluiden organisoimista. Tässä suhteessa lukiokoulutuksen ulkopuolisen lisärahoituksen tarvetta tuleville vuosille pystytään arvioimaan realistisesti aikaisintaan syksyllä 2017, minkä vuoksi Jyväskylän kaupungin päätöksenteko mahdollisesta rahoituksesta tulisi sitoa vuosittain normaaliin talousarvion valmisteluajankautaan. Lukioiden toiminnan ja henkilöstön pitkäjänteisen suunnittelun mahdollistamiseksi olisi kuitenkin syytä tehdä periaatepäätös siitä, että vuosittainen lisärahoitus pyritään tekemään siten, että lukioiden opiskelijaa kohti lasketut opetusresurssit pysyvät suunnilleen samalla tasolla vuodesta toiseen kustannustason muutokset huomioon ottaen. Toisin sanoen pyritään pitämään lukioiden kurssitarjonta/opiskelija vuosittain samalla tavoitetasolla.

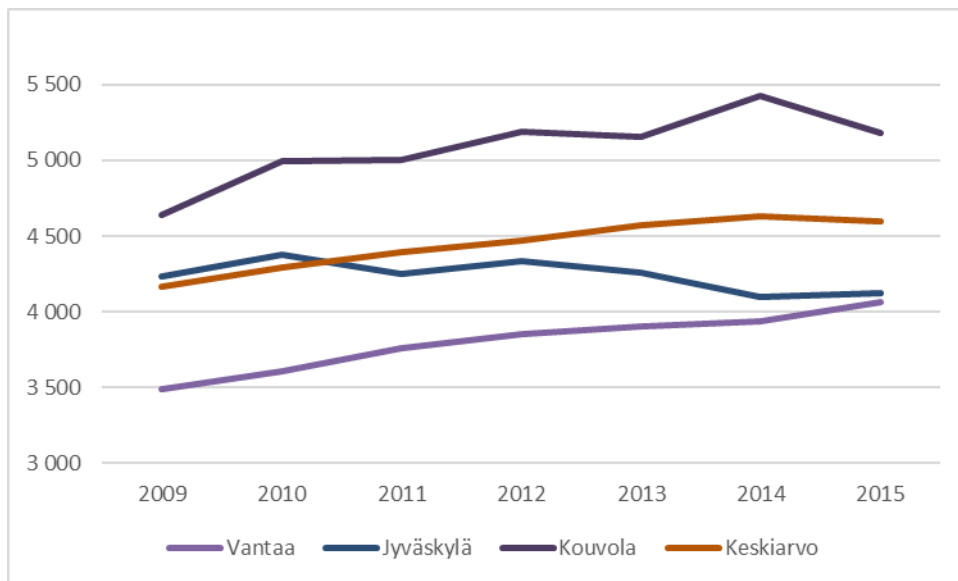
Koulutuskuntayhtymän olisi edelleen hyödyllistä muun kehittämistyön ohella etsiä toisen asteen koulutuksen synergiaetujen järjestelmällisesti. Vuoden 2017 tilanne, jossa lukio-koulutus toimii koulutuskuntayhtymässä normaalina tulosalueena ja meneillään on samaan aikaan organisaatiouudistus, tarjoaa edellytykset yhteistyön tiivistämisen ja uudenlaisten innovaatioiden kehittämiseen toisen asteen koulutuksessa.

LIITE 1. Tilastokeskuksen kuluryhmäkohtaiset kuviot

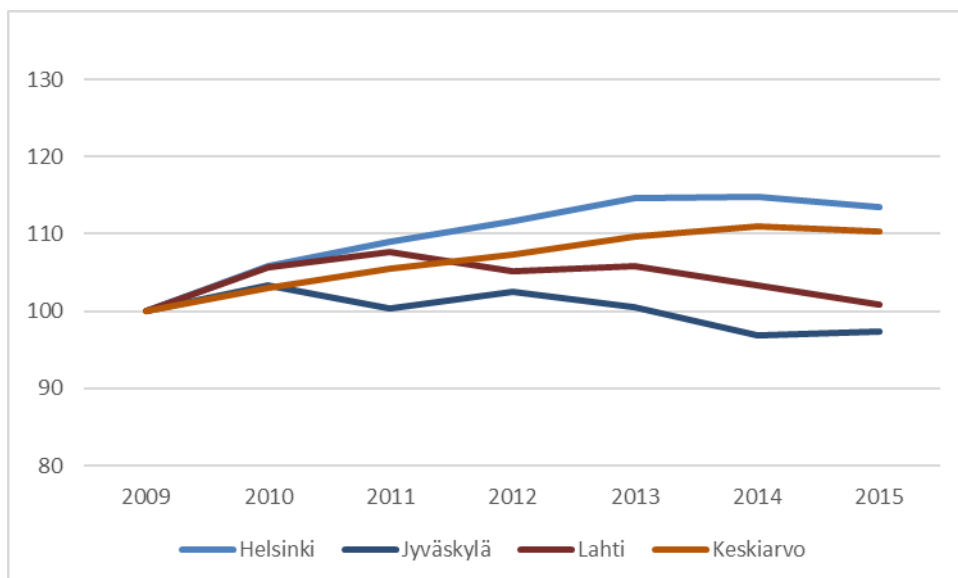
Jokaisessa euromääräisessä ja indeksikuviossa on suurten kaupunkien keskiarvo ja Jyväskylän tiedot. Sen lisäksi euromääräisiin kuvioihin on kaupungit, joiden kulut opiskelijaa kohti ovat olleet suurimmat ja pienimmät vuonna 2015. Indeksikuvioissa on kaupungit, joissa ovat olleet suurimmat ja pienimmät suhteelliset muutokset tarkasteluajanjaksolla.

Aineet, tarvikkeet ja tavarat sekä avustukset ja muut kulut on jätetty tarkastelun ulkopuolelle niiden varsin vähäisen merkityksen vuoksi (osuus yhteensä noin 2 % toimintakuluista).

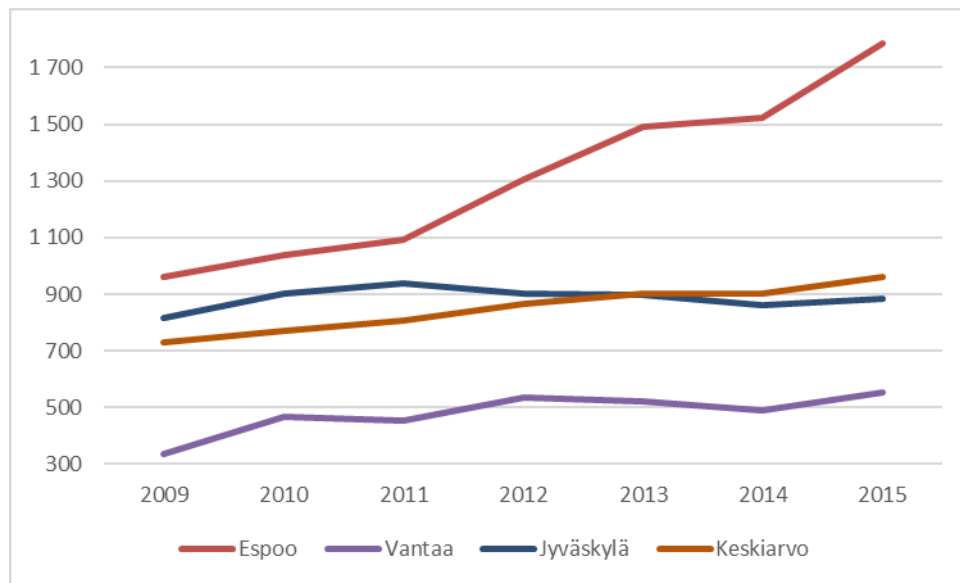
Kuvio 1a. Lukiokoulutuksen henkilöstökulut 2009–2015, €/opiskelija

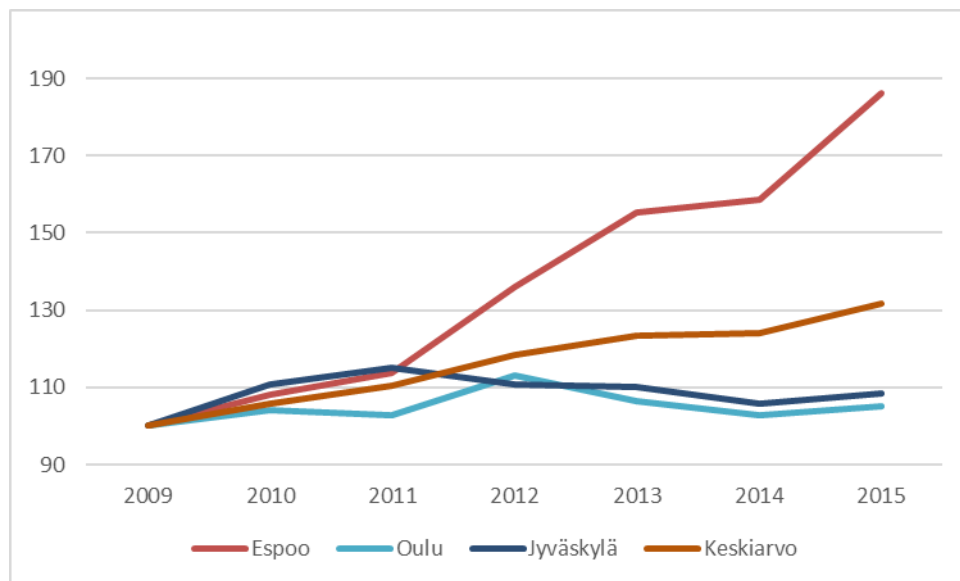
Kuvio 1b. Lukiokoulutuksen henkilöstökulujen kehitys 2009–2015, 2009 = 100

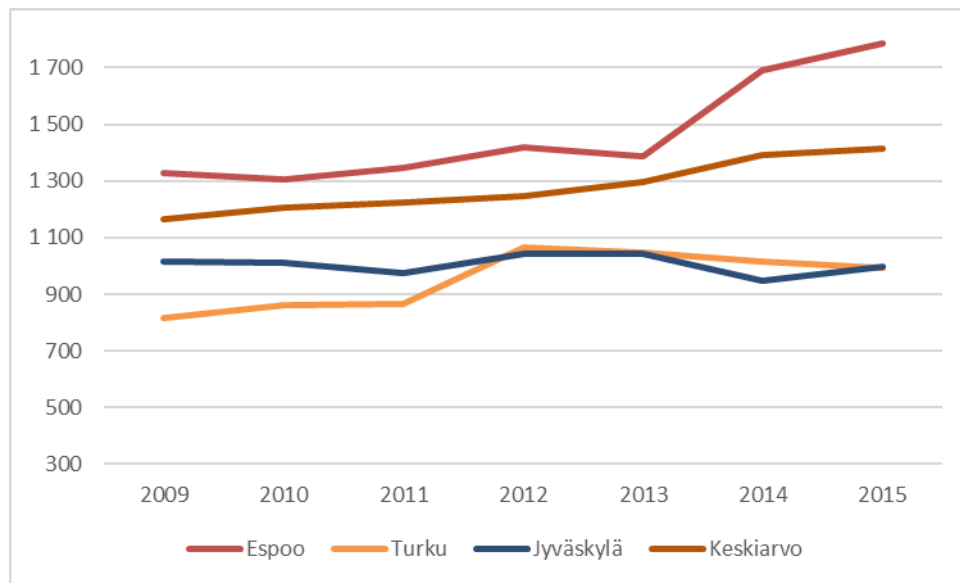
Kuvio 2a. Lukiokoulutuksen palvelujen ostot 2009–2015, €/opiskelija

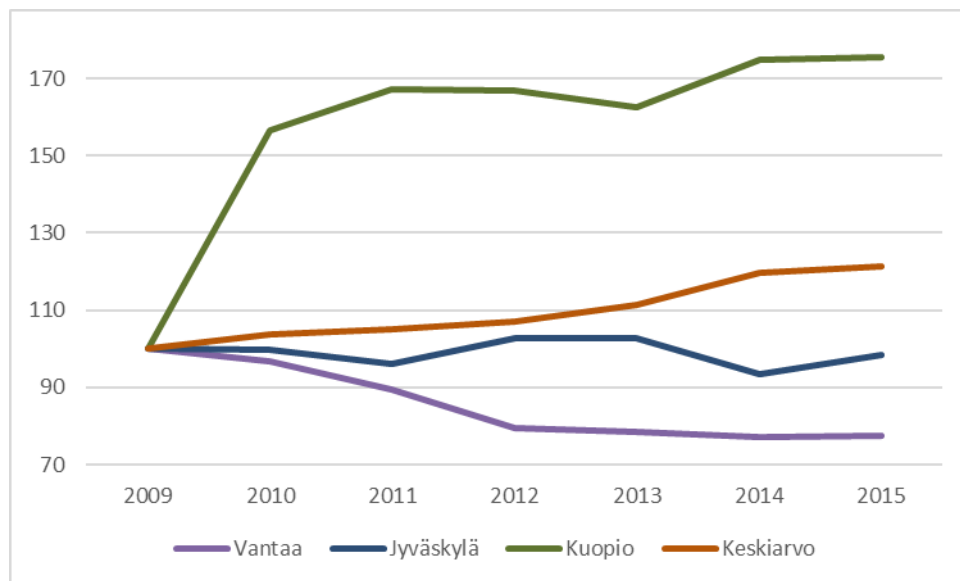
Kuvio 2b. Lukiokoulutuksen palvelujen ostot 2009–2015, 2009 = 100

Kuvio 3a. Lukiokoulutuksen vuokratulot 2009–2015, €/opiskelija

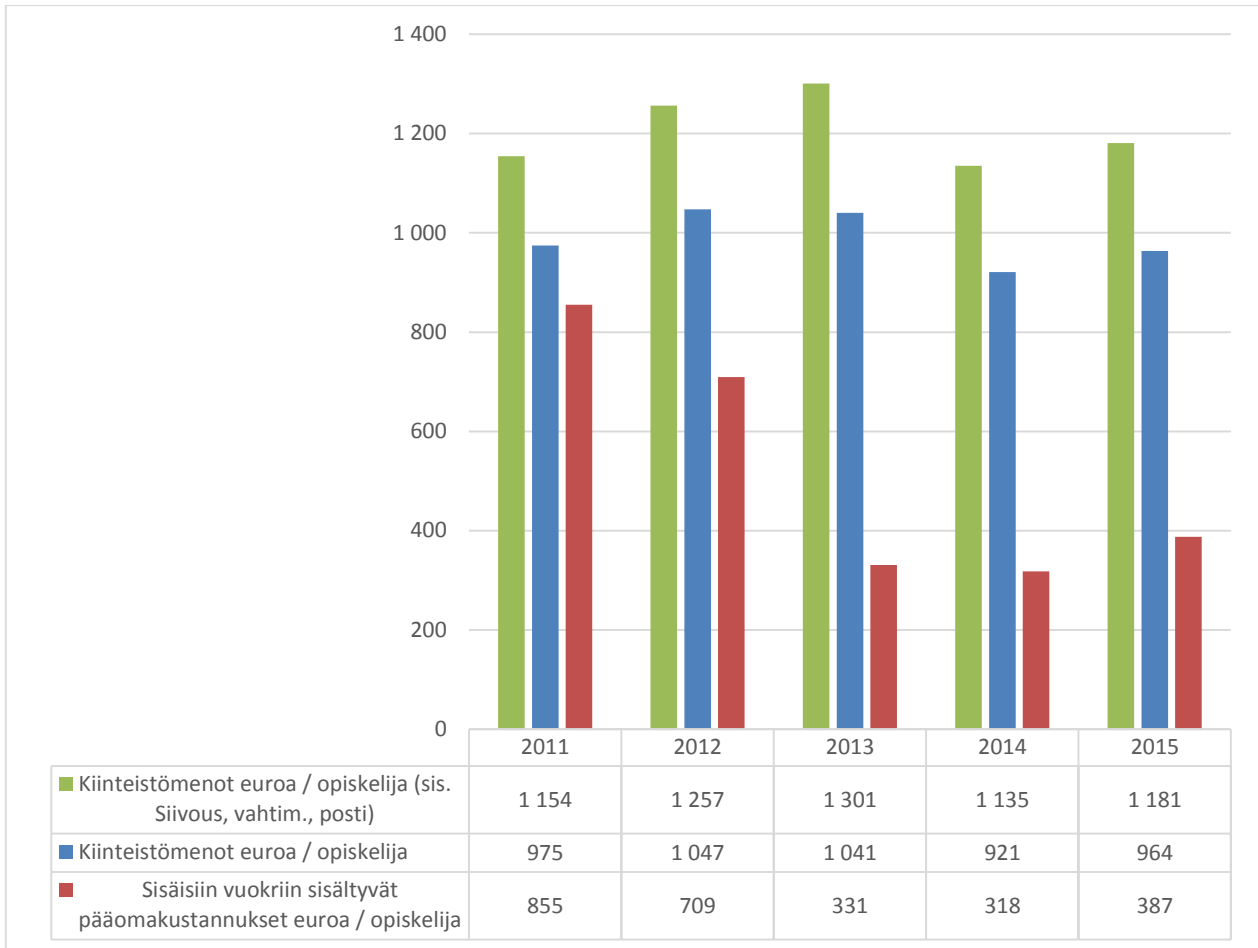

Kuvio 3b. Lukiokoulutuksen vuokratulot 2009–2015, 2009 = 100

LIITE 2. Jyväskylän lukiokoulutuksen kiinteistömenot 2011–2015

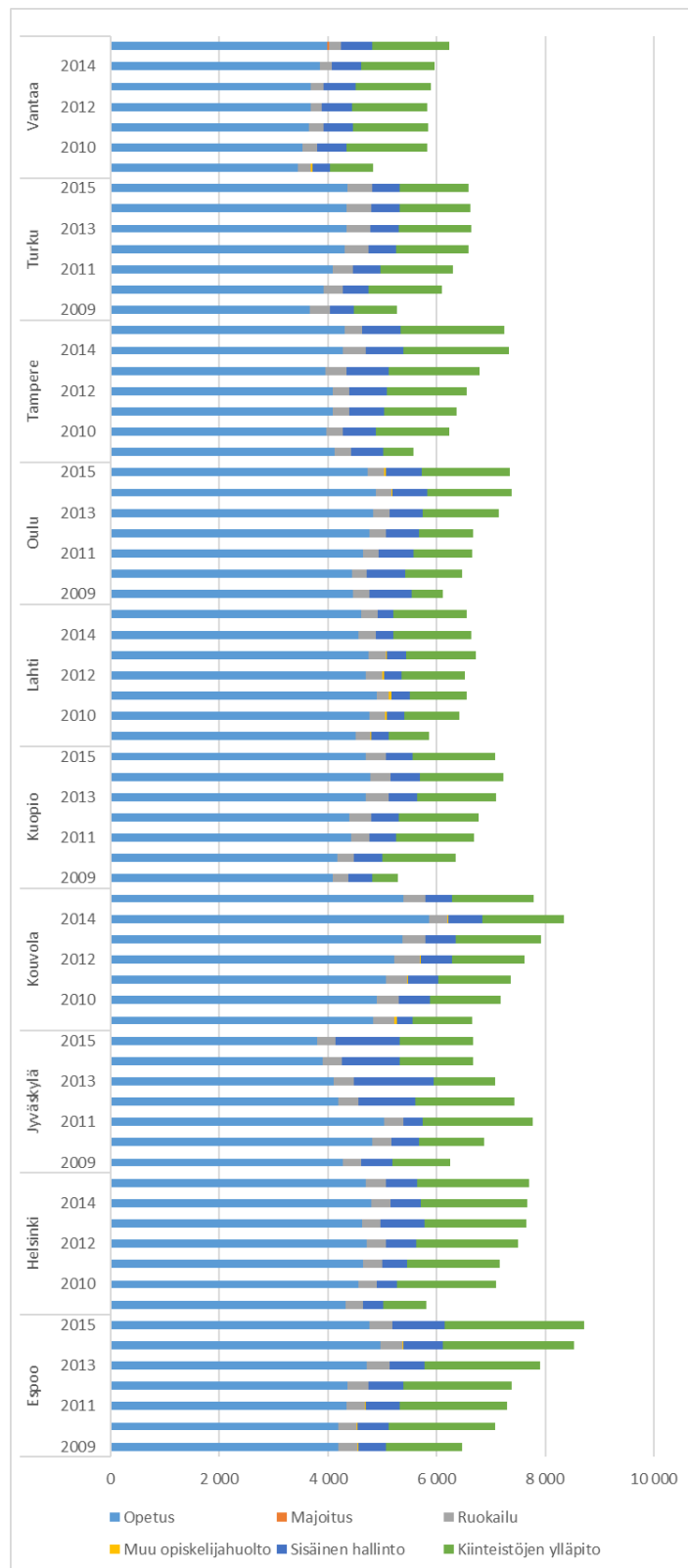
Kuvio Jyväskylän lukiokoulutuksen kiinteistökustannukset vuosina 2011–2015 (€/opiskelija, sisältää aikuisten lukiokoulutuksen; lähde: Jyväskylän koulutuskuntayhtymän Kiinteistöliikelaitos).

Kun lukion opetustilojen käyttöastetta lukuvuonna 2016–2017 analysoidaan työjärjestystietokannan avulla, voi todeta, että tilojen käyttöastetta on vaikea nostaa ilman isoa muutosta tapaan ja aikatauluihin, jolla lukio-opiskelu järjestetään. Käyttöasteen merkittävä nostaminen edellyttäisi iltojen ja viikonloppujen systemaattista käyttöottoa, mutta siihen liittyy nuorten koulutuksessa merkittäviä ongelmia esimerkiksi nuorten harrastusmahdollisuuksien ja perheen yhteisen ajan näkökulmasta. Harjulla Aikuislukio on merkittävä tilojen iltakäyttäjä. Monen kaupungin peruskoulun tiloja käyttävät iltaisin ja viikonloppuisin kansalaisopisto ja erilaiset yhdistykset, mutta kuntayhtymän tiloille näillä toimijoilla ei ehkä ole suurta tarvetta. Lisäksi ulkopuolinen ilta- ja viikonloppukäyttö edellyttää siivous-, valvonta- ja turvallisuusjärjestelyjä, joista saattaa koitua enemmän kuluja kuin tuloja, eli tällaisen käytön lisäämistä on syytä tapauskohtaisesti tarkoin harkita.

LIITE 3. Lukiokoulutuksen kustannusten kehitys toiminnoittain kymmenessä suurimmassa kaupungissa vuosina 2009–2015

Kuvio Lukiokoulutuksen kustannusten kehitys kaupungeittain ja toiminnoittain vuosina 2009–2015 (€/opiskelija)

Kuvio Lukiokoulutuksen kustannusten kehitys kaupungeittain ja toiminnoittain vuosina 2009–2015 (€/opiskelija, % kaikista kustannuksista)

